

The Project Gutenberg eBook of Genom Canada: Reseskildringar från 1904, by P.  
Waldenström

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at [www.gutenberg.org](http://www.gutenberg.org). If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Genom Canada: Reseskildringar från 1904

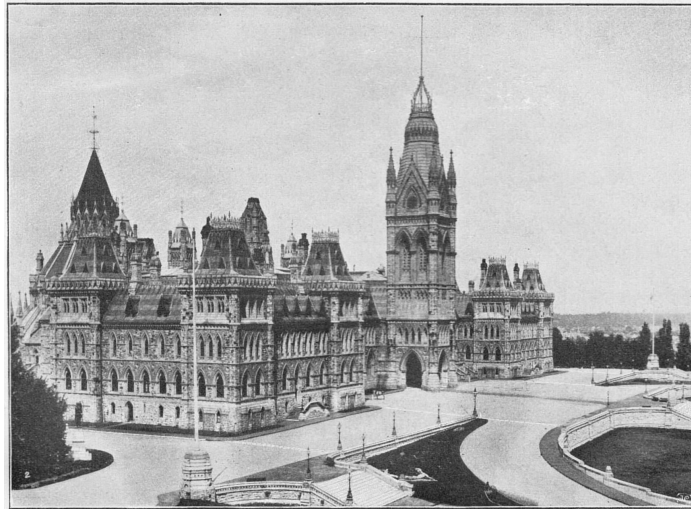
Author: P. Waldenström

Release date: February 19, 2015 [EBook #48307]

Language: Swedish

Credits: Produced by ronnie sahlberg, Keith Edkins and the Online Distributed Proofreading Team at <http://www.pgdp.net> (This book was produced from scanned images of public domain material from the Google Print project.)

\*\*\* START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK GENOM CANADA: RESESKILDRINGAR  
FRÅN 1904 \*\*\*



PARLAMENTSHUSET I OTTAWA

# GENOM CANADA

RESESKILDRINGAR

FRÅN 1904

AF

P. WALDENSTRÖM

## FÖRSTA KAPITLET.

{5}

Inledning. — Olika linjer och båtar.

Canada är ett i allmänhet ganska obekant land, men det har på senare tider börjat att tilldraga sig en allt större och större uppmärksamhet både i Förenta Staterna och i Europa. I svenska tidningar har man ofta talat om den ständigt växande emigrationen dit. Berättelser om och från Canada, som man läst i samma tidningar, ha gått stick i stäf emot hvarandra. Somliga hafva berömt landet, andra hafva klandrat det med lika stor ifver. Ja, man har till och med satt i fråga att på allmän bekostnad skicka lämpliga personer ut till Canada för att närmare studera dess förhållanden, på det att man måtte kunna gifva den svenska allmänheten säkra underrättelser. Hos mig uppstod af denna och andra anledningar en önskan att en gång få se detta land och göra en resa genom detsamma. Den tanken hade jag redan då, när jag år 1901 besökte Förenta Staterna.

Sedan det hade blifvit bestämdt, att jag skulle resa, meddelade jag mig strax med vänner och bekanta dels i Canada, dels i Förenta Staterna. Ty komme jag till Canada, så var det klart, att jag äfven skulle besöka Staterna.

Nu gällde det att välja ångbåtslinje. Jag kunde nämligen resa öfver England direkt till Canada med den s. k. Canadian-Pacific-linien. Men jag kunde också taga vägen öfver New York för att från New York med järnväg färdas vidare till Canada. Jag beslöt mig för det senare.

Men åter hade jag ett val att göra mellan de många linjer, som gå mellan Europa och Förenta Staterna. Som bekant, har England flere ståtliga linjer. Tyskland har också på de senare årtiondena uppträdt såsom täflande med England. Emellertid har redan länge en dansk linje existerat, och denna har under de sista åren lagt sig till med tre nya, präktiga båtar, Oscar II, Hellig Olav och United States. Linjens namn är *Skandinavien Amerika Linjen*. Den har sitt hufvudsäte i Köpenhamn med agenturer i Sverige, särskildt i Stockholm.

{6}

Efter åtskilligt funderande valde jag denna linje, sedan jag hade erfarit, att en af dess båtar skulle gå från Kristiania just vid den tiden, då det var lämpligast för mig att resa.



Det bär af.

Den 14 juli skulle ångbåten gå. Det var Hellig Olav, en synnerligen präktig båt. Jag är verkligen glad, att jag kom att välja denna linje. Emellertid hade den näst föregående danska båten, Norge, förlit utanför Skotland. Mellan 6- och 700 passagerare hade drunknat, och människor sade mig: »Huru vågar du resa med en sådan linje?» — Jag svarade: »En olyckshändelse kan inträffa på hvilken linje som helst.» Att det ifrågavarande skeppsbrottet verkligen var en olyckshändelse, torde framgå däraf, att den grundliga undersökning, som i Köpenhamn företogs, ledde därtill, att kaptenen blef fullständigt frikänd.

Hvar och en, som gifver sig ut på en resa, måste göra sig förtrogen med den tanken, att han kan råka ut för en olycka. Riskens är icke särdeles stor. Lyckligtvis hända sådana där olyckor mycket sällan, men alltid är det möjligt, att man själf kan komma att vara med vid ett dylikt tillfälle. Hvarken jag eller min hustru eller min dotter, som ock följde med, kände därför den ringaste fruktan, när vi stego om bord på den ståtliga ångaren. Huru en sådan affärd tar sig ut, kan läsaren se af teckningen på sidan 6.

{7}

När man reser med en engelsk linje, måste man först fara öfver Nordsjön med en Wilsonbåt. Och på dessa båtar behandlas emigranter ofta på ett upprörande sätt. Sedan gå de i land i Hull och färdas därifrån på järnväg till Liverpool, där de stundom måste tillbringa ett eller par dygn, innan de få gå ombord på den Atlanterångare, som skall föra dem öfver till Amerika. Detta allt är mycket besvärligt och förenadt med många obehag. Man hör därför ständiga klagomål. Men Wilson-linjen är utan konkurrens mellan Göteborg och Hull och kan därför göra, som den vill, och skratta åt alla klagomål. Går man däremot med den danska linjen, så stiger man ombord i Köpenhamn eller Kristiania eller Kristiansand, får sin bestämda plats och ser sedan icke land, förrän man är i New York. Dessutom är det ej ringa fördel, att besättningen är skandinavisk, så att man kan tala sitt eget modersmål med dem utan att behöfva tolk.

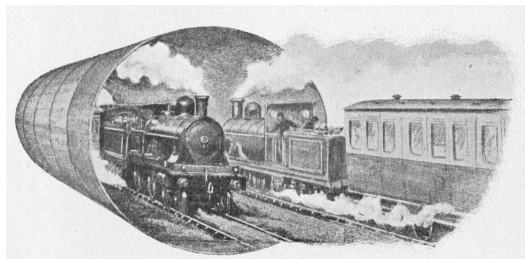
Man har svårt att göra sig en föreställning om de stora Atlanterångarna, därest man icke sett någon af dem. Hvilka väldiga kolosser! Och dock synes man icke hafva nått gränsen. Alltjämt byggas större och större. Cunardlinjen har nyss (1905) satt en makalös koloss i sjön. Den heter Caronia. En föreställning om dess storlek torde läsaren kunna göra sig, när jag på sid. 8 visar dess skorsten. Omkullagd kunde den tjäna som tunnel för en dubbelspårig järnväg.

Att allting i första klass — hytter, salonger, matsal, uppassning, mat m. m. — är luxuöst, alldeles öfverdådigt och öfverflödigt luxuöst, det säger sig själf. Det är sig likt på alla linjer. Det är bara en sak, som fattas: på första klassens promenaddäck finnas nämligen inga sittplatser. Hvarje passagerare måste själf hyra en stol. Det kostar en dollar för resan. Stolarna, som ägas af ett särskildt bolag, äro mycket tarfliga men rätt bekväma att sitta i. Detta är sig också likt på alla atlantiska ångbåtslinjer, och det vore en väldig reform, som säkert skulle hälsas med glädje, om någon af linjerna själfva hölle stolar åt passagerarne. Det vore en skandinavisk linje värdigt att gå i spetsen.

{8}

I andra klassen är också allting mycket präktigt, icke öfverdådigt men väl förstklassigt. Anspråken växa alltjämt och konkurrensen tvingar bolagen att följa med.

Af större betydelse än detta är dock den frågan: Huru har man det i tredje klassen? Ty där reser det största antalet. Till svar på denna fråga skall jag här lämna några upplysningar och råd, som emigranter göra väl att taga vara på.



Se sid. 7.

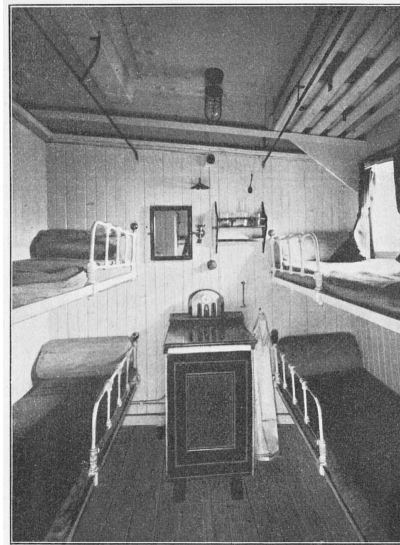
Det är med Skandinavien Amerika Linjen såsom med *alla* andra. Den har äldre och nyare båtar. De förra äro mindre, ej så präktiga eller bekväma som de senare. Och dock voro de på sin tid utmärkta. Men anspråken stiga, och hvad som berömdes för 15—20 år sedan, det klandras nu. Sådan är tidens gång. Däraf komma nog de olika omdömena om en och samma linje. De äldre båtarna hafva i regeln lägre priser. Det lockar många, och rimligt är ju det. Men då få de nöja sig med att sakna många bekvämligheter, som de nyare båtarna bjuda på. Det är så äfven, när man hyr en våning på land. Det finnes billigare och dyrare våningar, och i en våning, där hvarje rum kostar 100 kr., får man icke vänta att få det så fint och bekvämt som i en våning, där rummen kosta 2- 3- 4-hundra kronor. Men när nu någon läst beskrifningen öfver en resa med en af de modernaste båtarna och beslutit sig för att resa med den linjen, så väljer han för prisets skull en af dess äldre båtar. Där får han det inte så, som han läste i beskrifningen. Han blir missnöjd och anklagar beskrifningen för lögn och hela linjen för skoj. Och så uppstå de olika omdömena.

{9}

Det är därför nödvändigt, att hvar och en, som ämnar resa, gör sig på förhand reda för, icke blott hvilken linje, utan äfven hvilken båt han bör välja, samt i hvarje fall beräknar såväl fördelarna som kostnaderna. Det är alltid förargligt att ha väntat bättre, än man får.

Men sedan man bestämt sig för en viss båt, så bör man också välja plats, ej blott klass utan äfven plats. Inom alla de olika klasserna finnas nämligen olika belägna samt olika bekväma och därför olika dyra platser. I första klassen t. ex. finnas hytter på öfre däck, hytter på de undre däck, hytter som ligga åt utsidan och hafva fönster på väggen, samt hytter som ligga inåt båten och hafva sekundärt ljus. Därtill kommer, att det finnes hytter med olika antal sängar (2—4—6 st.). Det är klart, att sådana olikheter betinga olika priser.

På samma sätt gifves det olika platser inom tredje klass. Där finnas på de moderna båtarna en stor mängd hytter med olika läge (åt utsida eller inåt) samt med olika antal sängar (2—4—6—8). Dessa äro mycket snygga, fastän enkla, synnerligen förträffliga för familjer, allrahälsst om de hafva små barn. Men så finnas där stora gemensamma sofsalar både i fören och i aktern. De kunna innehålla 2—3 hundra sängar, alltsamman järnsängar, två öfver hvarandra, indelade i kvarter med där emellan löpande gator. Där nere ser det ut som i kasärner på lägerplatserna i Sverige. Och det går ju mycket väl an, ehuru det kan ha sina obehag.



Tredje klass hytt på Hellig Olav. Se sid.

12.

Det säger sig alltså själf, att man äfven inom tredje klassen har minst tre olika klasser. Priserna äro också olika. Hvad alla hafva lika, det är mat och gemensamhetsrum. Det är därför en villfarelse, när folk tror, att alla tredje-klass- eller, såsom det vanligen kallas, mellandäckspassagerare, skola hafva det lika i allt. Denna villfarelse gör, att de, som få det sämre än andra, bli missnöjda och klaga bittert på hela linjen. En klok resande skall därför se till, att han, innan han köper biljett, får ett prospekt jämte planritning af båten med dess olika lokaler, så att han på förhand kan göra sig förtrogen med, huru han kommer att få det. Och så bör han ha »klara papper», som man säger. Ombord på Hellig Olav voro tre tjänstflickor från Söderhamn (troende). De hade ett bref från agenten, som lofvade dem plats i ett rum, där de skulle bli 8, högst 10 personer: Något sådant stod icke i biljetten, som endast lydde på mellandäck. De fingo sig anvisade sina platser i ett af de stora gemensamhetssoffrummen i aktern. Då vände de sig till mig och visade mig brefvet. Jag gick därmed till pursern, den man, som har den ekonomiska förvaltningen om hand, och de blefvo öfverflyttade till en förträfflig hytt med två fönster.

Alltså: man skall ha klara papper och icke »tro» mer, än hvad som står skrifvet. Men har man klara papper, då skall man göra sina rättigheter gällande utan att pruta. Man har ingen tack för, att man icke »står på sig», och öfverallt kan man råka ut för underordnade tjänstemän, som krångla. Det kan hända både på ångbåtar och på järnvägar. Bolagen rå icke för sådant. Det sker mot deras vilja, och man *gör dem en god tjänst*, om man anmäler det.

En annan sak, som gifver — äfven på de bästa båtar — anledning till beröm å ena sidan, klagomål å den andra, är att den enes och andres resa sker under så väsentligt olika väderleksförhållanden. Den ena gången är hafvet lugnt, vädret godt, nästan ingen sjösjuk. Då kan man ha uppe ventiler öfverallt samt hålla rent i alla vrår. Öfverallt är det luftigt och skönt. Då smakar också maten bra och betjäningen är förträfflig. En annan gång är vädret ruskigt, det stormar och går sjö. Större delen af passagerarne äro sjösjuka samt ligga där och kråkas om hvarandra och öfver hvarandra. Sidoventilerna måste stängas till, på det ej sjön må slå in. Det blir osundt, förfärligt osundt. De inre ventilationsapparaterna, huru förträffliga de än må vara, förslå icke. Öfverallt ropas på betjäningen, och den räcker icke till. Så skrika barnen omkring redlösa mödrar, som ej kunna hjälpa dem eller hålla dem rena. Af deras orenlighet förpestas luften än ytterligare. Under sådana förhållanden te sig sakerna helt annorlunda. Nu komma klagomål öfver orenlighet, osund luft, dålig betjäning, osmaklig och dålig mat o. s. v. Och de klagande äro icke de sjösjuka, ty dessa sakna i allmänhet reflexionsförmåga, utan klagomålen komma från dem, som äro jämförelsevis friska, i synnerhet om de gå med en smula kväljningar i maggropen.



Men jag återvänder till Hellig Olav. Den är byggd år 1902 och är fullkomligt modern. Den är 153 meter (515 fot) lång, 17½ meter (58 fot) bred, har dubbla bottnar utefter hela längden och är indelad i många af hvarandra oberoende, vattentäta rum, har en maskin om 8,000 hästkrafter och gör 15—16 knops fart.

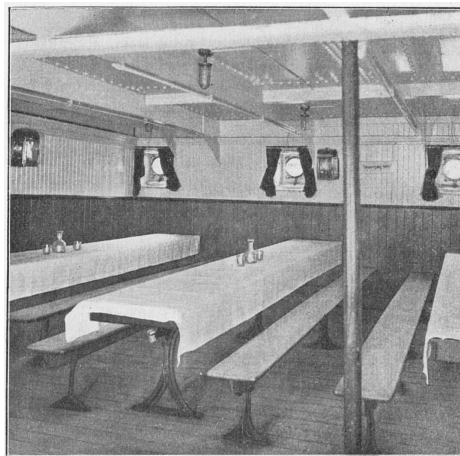
Allt är inrättadt med så stor bekvämlighet som möjligt. Båten är byggd i England och har kostat omkring fem millioner kronor. För det priset bör man också få något. All belysning sker genom elektriska ljus i alla klasser och hytter och salar. I första klassens hytter på öfre däck finnes bredvid ringledningen telefonlur, så att betjäningen icke behöfver springa upp till hytten, när man ringt, utan genast genom telefon kan få veta, hvad man vill.

Hellig Olav har ett mycket stort antal hytter för tredje klassens passagerare. På sid. 10 ser läsaren, huru en sådan ser ut. Anordningarna i öfrigt äro äfven sådana, att jag öfverallt bland dess passagerare hörde belåtenhet uttalas. En riktigt omdömesgill person var predikanten Vincentius från Mönsterås, som nu reste tillbaka till Amerika med hustru och sex barn. Han var tredje klass passagerare och hade en stor hytt. Och han var mycket belåten. Självf vistades jag ju också mycket i tredje klassen. I allmänhet måste hvarje klass' passagerare hålla sig inom sitt område, men jag hade på särskild framställning fått bolagsstyrelsens skriftliga medgifvande att vistas ungefär, hvar jag ville, för att predika Guds ord. Och jag var därför i tillfälle att se, huru det var.

Hurudan maten är i tredje klass, torde läsaren finna af följande matsedlar, tagna ur högen: {13}

En söndag: *Frukost*: Smörgås med pålägg, fiskbullar, kaffe. *Middag*: Soppa med makaroni, oxbringa med sås och potatis. *Kvällsvard*: Smörgås med pålägg, ragout, te.

En torsdag: *Frukost*: Smörgås med pålägg, kalvkött med ris, kaffe. *Middag*: Köttsoffa med kål eller ris, färskt kött med pepparrotsås och potatis. *Kvällsvard*: Smörgås med pålägg, lamkött med bruna bönor, te.



Tredje klass matsal på Hellig Olav.

Till hvarje måltid hör godt råg- och hvetebröd. Hvarje dag kl. 3 e. m. serveras kaffe med bröd. Kl. 10—3 hafresoppa och mjölk för sjuka och för barn.

Af matsalen i tredje klass ser läsaren en bild på denna sida. För snyggheten finnes inom samma klass utom tvättställ m. m. äfven badrum, fem till antalet.

Kaptenen var en synnerligen älskvärd och angenäm man, tämligen ung. De öfriga officerarne om bord voro också mycket hyggliga. Skulle någon af de underordnade gifva anledning till befogade klagomål, så är jag viss, att den förfördelade kan påräkna ögonblicklig rättelse, om han vänder sig till befälet. Men hvad ingen kapten och inga anordningar kunna hjälpa, det är den ohyggliga sjösjukan. När den kommer på och passagerarne börja kråkas öfver hvarandra, då hjälper ingenting annat än tålmod. {14}

Det är ett intressant kapitel att studera folklivet på en sådan här båt. Här resa hela familjer, som gå okända öden till mötes. De hafva sålt allt sitt i fäderneslandet och hoppas nu att få det bättre i Amerika. Här resa hustrur med barn. Deras män ha rest några månader eller år förut, de ha kommit sig för i det nya landet och hämta nu de sina till sig. Dessa äro ett stort antal, och att hustrurna äro glada att nu få återförenas med sina män och få igen pappa åt sina barn, det är naturligt. Till dessa hörde en ung norsk fru med två älskliga små barn. En annan fru (judinna), som jag talade med, hade med sig sju barn, det äldsta 11 år, det yngsta

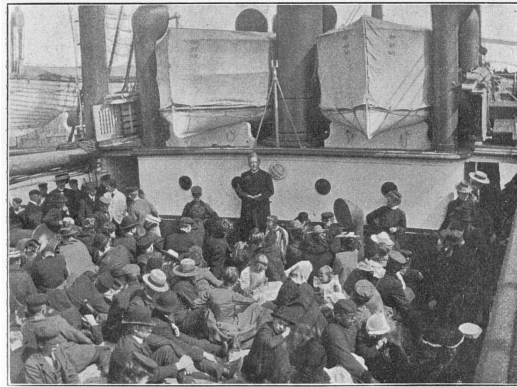
5 månader. Hon var ryska. Hennes man var skraddare och hade kommit sig så pass för i Amerika, att han förtjänade 15 dollars i veckan. Man tänke sig, hvad det vill säga för en hustru att med en sådan skara barn ensam, utan hjälp, göra en sådan resa. Men »det måste gå», sade hon. Och så gaf hon sig till tåls. Hvad ville hon annat göra?

Här resa vidare ensamma män och kvinnor, som utvandra för att med de krafter, de äga, söka en bättre utkomst, än de kunnat finna i sitt fädernesland. Skola de lyckas? Skola de misslyckas? Lyckas de, så får man höra af dem. Misslyckas de, så försvinna de.

Slutligen hade vi bland emigranterna några barn. Alltså hade vi en tioårig flicka, som reste till sina morföräldrar i Minnesota, likaså tre moderlösa barn — två gossar om 11 och 10 år samt en flicka om 8 år — som reste till sin far i New York, dit han förut utvandrat för att söka utkomst för sig och sina små.

»Men, frågar någon, är det då icke farligt att sända ut små barn på en så lång resa?» Nej, icke alls. De få så många »tanter» och »farbröder» om bord, att de ha det riktigt bra. Till mig skref en fru från Stockholm om de tre moderlösa och bad mig se till dem, hvad jag kunde. Det gjorde jag också dagligen, och jag såg, att de hade det så bra, som de kunde önska. Likaså den där tioåringen, åt hvilken jag blef farbror »på köpet». De åto och drucko och sofvo och rustade och lekte och voro glada, alldeles som alla andra barn. Dem fattades ingenting. I New York möttes de tre moderlösa af sin pappa, och den tioåriga, som skulle till Minnesota, blef ej ensam. Många af emigranterna om bord skulle också dit. Det går så bra, så bra. Jag återsåg flickan sedan i S:t Paul, Minnesota.

{15}



Predikan om bord.

Två gånger hvarje dag under resan höll jag korta bönestunder med bibelförklaring om bord: kl. 9 på morgonen på däck, kl. 8 på kvällen i tredje klassens matsal. En af passagerarne tog en fotografi af en sådan bönestund på däck, Läsaren ser den på denna sida. En annan bild, en förträfflig hvardagsbild, tagen af samme passagerare, kan läsaren se på sid. 17. Det är tredje klassens promenaddäck.

{16}

När det första söndagens f. m. kl. 11 ringde till gudstjänsten — det skedde på en stor gongong — passerade vi förbi det ställe, Rockall, där ångaren Norge så nyligen hade förolyckats. Ombord på vår ångare hissades flagg på half stång, ett uttryck af sorg öfver de många hundra, som funno sin graf i hafvet, men också en maning till oss att besinna, huru snart det kan vara gjordt att gå till botten.

Innan jag slutar detta kapitel, måste jag tillägga några ord om de anordningar, man på Hellig Olav har för människornas räddning i händelse af olycka. På hvarje resa måste linjens alla ångare löpa in i Kristiansand. Där kommer en »sjörätt» ombord för att kontrollera, att lifbälten, räddningsbåtar, brandredskap o. s. v. äro i full ordning. Efter ångaren Norges undergång har denna undersökning blifvit mycket sträng.

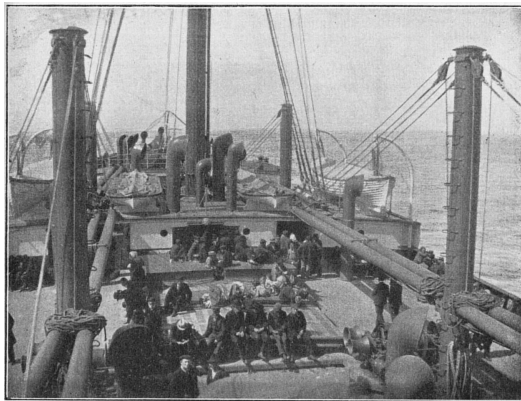
För somliga större räddningsbåtars nedsättning i vattnet äro linjens ångare försedda med de af den svenske ingenjören Welin i London uppfunna utmärkta davitarna, som borde i lag vara påbudna för hvarje passagerarfartyg. Med sådana davitar kunna två man på 30—40 sekunder sätta båten i sjön, lastad med folk och proviant; med de nu brukliga davitarna erfordras 8 à 12 man och fyra gånger så lång tid. Dessutom sker sjösättningen med fullkomlig säkerhet, äfven då fartyget rullar eller har slagsida.

Då Aberdeen-linjens nya ångare »Miltiades», utrustad med Welins »Quadrant Davits», för någon tid sedan låg förankrad på Sidneys redd, utspelades följande lustiga komedi. Det var söndageftermiddag och hundratals festklädda invånare hade kommit ut för att bese fartyget. Bland mängden befunno sig också stadens mayor och fullmäktige samt en mr Chris, Sidneys champion i simning. Tidningarna hade haft mycket att berätta om de nyheter, som funnos att beskåda ombord på »Miltiades», och Welins davitar hade också omnämnts

såsom någonting högst förträffligt. För att underkasta detta påstående praktisk pröfning, hade en medlem af hamnstyrelsen i all tysthet vidtalat mr Chris att vid lämpligt tillfälle »ramla öfver bord».

I ett nu ljuder ett skärande skri akterifrån: »en man öfver bord». Bestörtningen blir allmän, kvinnorna blekna, men genom villervallan tränger signalen från båtsmannens gälla pipa. Innan man hinner draga andan, äro fartygets tolf lifbåtar i vattnet och sträcka i kapprodd ut till den olycklige. Och då fyra duktiga matrosarmar inom några ögonblick hugga tag i mannen och omildt slänga honom ned på bottnen af båten, löser sig spänningen ombord i ett skallande hurra. Kort därefter står mr Chris åter på däck och försäkrar, att han »aldrig hann bli ordentligt våt!» Så kvickt gick det.

{17}



Det går stilla och lugnt. Se sid. 16.

Det ingifver en känsla af trygghet att se dessa anordningar, och ett svenskt hjärta känner sig stolt öfver att veta, att det är en svensk uppfinning, som i tidernas längd säkert skall bli till räddning för ofantligt många människolif. Det är bara förargligt, att någonting så genomenkelt har låtit vänta på sig så länge.

### TREDJE KAPITLET.

{18}

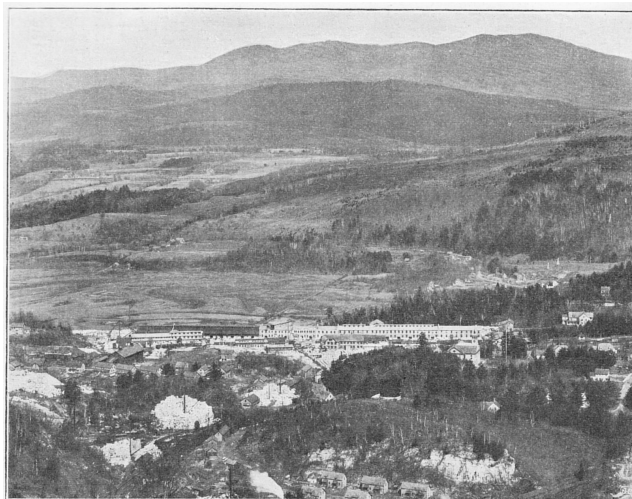
Sjukdom ombord. — Ankomst till New York. — Bridgeport Conn. — Providence R. I. — Proctor Vt.

En resa med de nya danska båtarna från Kristiania till New York går på 9—9½ dygn, när intet hinder tillstöter. Och fortare kan man just ej komma med någon annan linje. När jag reste från New York lördag morgon den 31 december 1904 med Cunardlinjens snabbgående ångare Campania, så kommo vi till Liverpools redd fredag kväll, in i hamn lördag morgon. Det var en ovanligt god färd. Man sade, att Campania ej på sex år gjort dess make. Passagerare, som skulle till Sverige, foro omedelbart med bantåg till Hull, där ångbåt låg färdig att afgå till Göteborg. De anlände till Göteborg måndag f. m., alltså efter nio dygns resa.

Men det går icke alltid så där utan hinder. En envis tjocka — stundom äfven hård storm — kan förlänga resan flere dygn. Vi hade ingen storm, men en envis tjocka. Farten måste, medan tjockan varade, inskränkas till hälften, och det sinkade oss mer än ett dygn. Emellertid var detta jämförelsevis ganska lindrigt. Cunardångaren Ivernia, som samtidigt var på väg till New York, råkade på New Foundlands bankar ut för en sådan tjocka, att den måste ligga stilla i fyra hela dygn.

Ett annat hinder tillstötte också. Det försenade oss flere timmar, men hade kunnat bli mycket svårare.

{19}



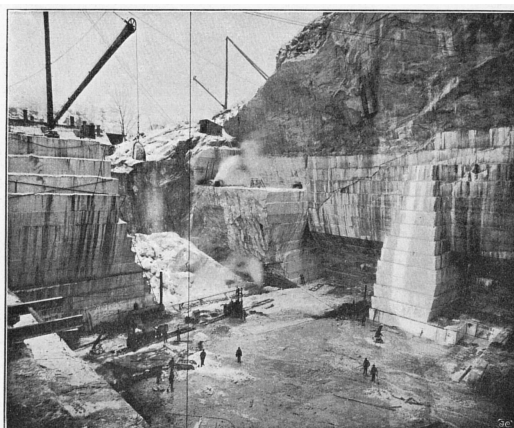
Vy af staden Proctor Vt. Se sid. 24.

Att sjukdomsfall inträffat ombord, det visste vi. Men hur det förhöll sig med sjukdomen, därom gingo obestämde rykten. Man hviskade om smittkoppor och karantän och dylikt. Jag trodde, att alltsammans endast var en tillställning för att göra alla ombord villiga att låta vaccinera sig. Emellertid blef jag tagen ur min villfarelse, då vi på måndags morgon nalkades land och den gula flaggan hissades på förmasten. Denna flagga betyder, att det är smittosam sjukdom ombord. Nu började vi litet hvar bli oroliga för en möjlig karantän. Detta är det svåraste äfventyr, man löper på en resa till Amerika. En amerikansk medicine professor ombord berättade för mig, huru för någon tid tillbaka ett kolerafall hade inträffat på en af de tyska ångarne med den påföljd, att ångaren med samtliga passagerare måste läggas i karantän under 10 dagar. {20}

Emellertid blef det icke så farligt för oss. En amerikansk läkare kom ut till vår ångare, anställde en grundlig(!) undersökning, som slutade därmed, att endast de passagerare, som bodde i samma afdelning af tredje klassen, där koppfallet hade inträffat, fördes i land till karantänplatsen på Long Island. De voro 200 personer — judar allesamman — och skulle ligga i karantän 6 dagar. Det blef en extra kostnad för ångaren på 1,200 dollars — en dollar pr dag och passagerare.

När läkareundersökningen pågick, måste alla tredje klassens passagerare marschera förbi de bägge läkarne i led på två och två. Det blef en lång procession. Den skulle också passera uppför en trappa, och det måste »gå undan», såsom man säger. Sådant var icke alla i smaken. Ett par svenska fruntimmer vände sig till mig och sade högst förgrymmade: »Här blir man föst såsom boskap». De kunde icke sätta sig in uti situationen. Besättningen lämnade all den hjälp, som kunde begäras, med att lyfta saker och barn uppför trappan o. s. v. Men om någon stannade för att prata eller titta, så fattade en sjömansnäfve honom i armen eller lade sig en sjömanshand på hans rygg och hjälpte honom vidare, och det kallades af somliga för »fösning». Jag blef riktigt ledsen på de två svenska kvinnorna. En sådan där händelse är ju alltid obehaglig, och enda sättet att göra obehaget så drägligt som möjligt är att tåligt finna sig i det oundvikliga och lyda kommando.

Många berättelser med klagomål äfven i andra afseenden, det är min öfvertygelse, bero säkerligen på passagerarnes oförstånd eller på deras eget förvållande.



Marmorgrufvan i Proctor. Se sid. 24.

Vid ankomsten till New York möttes vi af åtskilliga vänner, och det kändes underligt att nu igen för tredje gången vara i Amerika. Vi fördes direkt till pastor Ellströms hem i Brooklyn. Hvilken rusning och hvilket buller! Stora, väldiga arbetsåtkdon skramla på de ytterst illa {21}



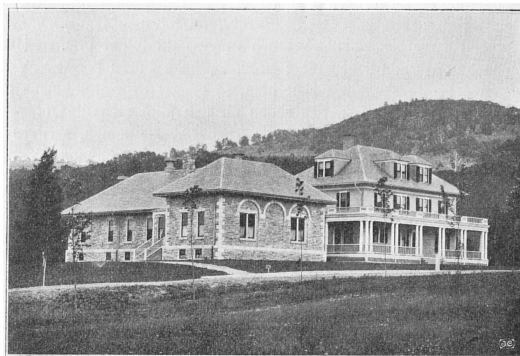
stenlagda gatorna, så att man kan bli bedöfvad. Elektriska spårvagnar löpa i alla riktningar, så att man är i fara att bli öfverkörd af en, medan man försöker att vakta sig för en annan. Och så uppe i luften de upphöjda järnvägarna med deras bullrande, långa tåg, som draga mer än en million passagerare hvarje dag. Det är icke möjligt annat, än att allt detta skrammel och väsen, all denna rusning och brådska måste göra människorna nervösa. Nu har man ock byggt en underjordisk, dubbelspårig järnväg, som går under New York. Den skall gå vidare under floden East River och dyka upp i Brooklyn. Jag har talat om den i mina reseskildringar från 1901. Vidare håller man på att grundlägga en ny, väldig bro mellan New York och Brooklyn. Det är, som om inga kommunikationsmedel räckte till för denna oändliga, forsande ström af människor. {22}

I Brooklyn voro vi på tisdagen (den 26 juli) ute och åkte och besågo bland annat Greenwoods kyrkogård, den finaste kyrkogård, som finnes i världen. Den är något rent underbart. Ej långt därifrån åkte vi genom en härlig park, som jag icke förr sett. Öfverallt i Amerikas stora städer lägger man stor vikt på att äga vidsträckta och vackra parker. Och det bästa af allt: i dem få inga rusdrycker förekomma. När skola vi i Sverige en gång komma så långt? Hos oss är det snarare så: vill man ha en krog, så anlägger man en park, ty en park utan krog är nästan ett nonsens. Dock förekommer sådant, ehuru sällsynt. I Gäfle t. ex. ha vi allt hittills lyckats bevara vår härliga stadsträdgård från någon krog. Men sedan omkring 30 år tillbaka finnes ett stadsfullmäktigebeslut, att staden skall bygga ett vårdshus där. Ännu har dock detta beslut ej blifvit verkställt.

En annan härlig sak i de amerikanska parkerna är, att folket får slå sig ned i gröngräset utom på de nysådda tegarna. Det är klart, att man därigenom blir tvungen att oftare så om tegarna. Men det är ringa besvär och kostnad i jämförelse med den glädje och nytta, som folket, och i synnerhet barnen, ha af att få tumla om på gräsmattorna. När skall det hos oss komma därtill? Nu äro alla besökande inskränkta till de sandiga gångarna.

På tisdagen voro vi inbjudna till middag på Fridhem, ett utmärkt trefligt hem för tjänarinnor, som missionsförsamlingen i Brooklyn äger. Där mottagas på det vänligaste tjänsteflickor, som komma från Sverige för att söka plats, likaså svenska tjänarinnor, som för tillfället äro utan plats, eller som vilja taga sig någon hvilotid. Där få de alla goda råd, där äro de ock eftersökta af amerikanska fruar o. s. v. I ett för allt betala de 3½ dollars i veckan, ett ofantligt billigt pris, som dock är tillräckligt, för att anstalten skall bära sig. Huset, som har 16 rum jämte 2 badrum o. s. v., är en heder för församlingen. När jag 1901 var i Amerika, så bodde Fridhem i hyrd lokal. Sedan dess har församlingen köpt detta nya hus jämte ett därtill beläget, som användes till pastorsboställe och innehåller 17 trefliga rum.

Redan på onsdagen måste jag fara vidare till Bridgeport, en stad som jag ej förr sett. Därför nästa dag till Providence R. I. I bägge dessa städer predikade jag i stora amerikanska kyrkor, som välvilligt upplåtits, och som voro fullsatta af svenskar. {23}



Sjukhuset i Proctor. Se sid. 24.

Dagen därefter var jag i Boston. Där fick jag icke heller stanna längre än till nästa dag, då jag reste till Proctor i Vermont. Det är en ny stad, landtlig, treflig, utmärkt vackert belägen i en natur sådan, att man nästan måste tro sig vara i Ångermanland. Staden är anlagd af en man vid namn Proctor, en från början fattig pojke, som här fann oerhörda marmorberg och genom dem blifvit mångmillionär. Härifrån skeppas marmor ut till nästan alla världsdelar. Arbetarnes villkor äro synnerligen goda. Den kontanta betalningen är visserligen icke så stor, att den icke på många andra ställen är större. Men därtill komma andra synnerligen betydande ekonomiska förmåner, hvilka göra, att arbetarne trivas godt. Sålunda äro genom bolaget alla arbetare olycksfallförsäkrade utan något bidrag från deras egen sida. I händelse af olycksfall erhåller arbetaren half aflöning, så länge han ligger sjuk. Dör han, så får familjen 500 dollars (= 1,875 kr.). Bolaget har anlagt nödiga butiker för stadens behof, men har däraf ingen annan inkomst än 4 proc. af byggnadskapitalet samt en mycket måttlig hyra för lokalen. All vinst af affärsrörelsen delas mellan arbetarne i mån af deras inköp. Sålunda återfingo dessa för år 1903 ej mindre än 10 proc. af, hvad de vid sina köp hade utlagt. I staden fanns ett fattighus med två gubbar och tre af sin förrymda moder öfvergifna barn. För öfrigt funnos där inga fattiga, som behöfde hjälp af andra. På alla sätt är där sörjdt för {24}

arbetarnes bästa. I staden finnes ingen försäljning af rusdrycker, och det är icke den minsta förmånen. Bostadshusen äro små trefliga villor, en för hvar familj. Till stor del ägas de af bolaget och uthyras till billigt pris. Hyrorna belöpa sig till ej fullt 3 proc. af, hvad husen kostat. Vill någon arbetare skaffa sig eget hem, så bygger Proctor åt honom, såsom han vill ha det, och sedan får han göra månatliga afbetalningar därpå. När han betalt 40 proc. af summan, skrifves huset på honom såsom ägare, och han får för resten lämna in teckning, som belånas af sparbanken. Alla pastorer bo hyresfritt. Sjukvården är på ett utomordentligt sätt ordnad, dels genom ett utmärkt sjukhus, dels genom en här af sjuksköterskor, som vårda de sjuka i deras hem. All sjukvård är kostnadsfri för arbetarne och deras familjer. Bolaget har också byggt ett utmärkt hus för Kristliga föreningen af unga män och bidrager årligen till verksamheten där med 2,000 dollars. Äfven på flera andra sätt visar Proctor välvilja mot sina arbetare. Så t. ex. skänkes på den årligen återkommande tacksägelsedagen en kalkon m. m. till hvarje gift arbetare. Mig syntes Proctor vara ett paradiset i smått.

Detta oaktadt hade just nu befallning ankommit från grufarbetarnes fackförbunds chef, att alla arbetare, som tillhörde förbundet, skulle strejka för att visa sig solidariska med strejkande kamrater på andra håll. Befallningen träffade endast några italienare, men åtlyddes af dessa. Man säger, att fåren äro dumma. Men så dumma äro de aldrig, att de betrakta räfven såsom sin vän och hjälpare, medan han står och gnager köttet af deras ben. Det är bara arbetarne, som göra det. Men det kommer väl en tid, då de vakna. Och då kan det väl hända, att de upptäcka, att de kunna göra sig nytta af huden på sina räfvar. På sid. {25} 19, 21 och 23 kan läsaren se några bilder från Proctor.

I Proctor mötte oss en svensk från Winnipeg i Canada. Hans namn var Andrew Hallonqvist. Det var genom honom hela denna resa var planerad, och han var vår outtröttlige och oegennyttige ledsagare eller förare genom nästan hela Canada. Både jag och de mina stå i mycket stor tacksamhetsskuld till honom. Men därtill återkommer jag längre fram.

Det vore ofantligt mycket mer att säga om de nu nämnda städerna, både hvad angår deras borgerliga och kyrkliga förhållanden. Men jag måste skynda till Canada. För resten har jag om New York, Boston och Providence skrivit vidlyftigt i mina förra skildringar, till hvilka jag hänvisar.

## FJÄRDE KAPITLET.

{26}

Om emigrationen.

Innan jag går vidare, torde det vara skäl att göra några reflexioner öfver utvandringen från Sverige till Amerika.

Denna emigration är en företeelse, som med rätta har väckt mycken oro i vårt land. Den spelar också en högst betydande roll i Sveriges utvecklingshistoria. Antalet emigranter är olika år mycket olika. Det har funnits år, då det, efter afdrag af antalet invandrare, gått upp till framemot 40 tusen, men också år, då det varit mycket lågt. År 1902 utvandrade 45,504 och invandrade 6,511. Af utvandrarne gingo mer än 41 tusen till Norra Amerika. Det var den högsta emigration, som någonsin förekommit. Däremot utvandrade år 1894 endast 13,358, däraf 9,550 till Norra Amerika, medan invandrarne antal samma år var 10,425. Året 1903, som var ett starkt utvandringsår, hade ett utvandrareöfverskott af i rundt tal 32 tusen.<sup>[1]</sup>

I medeltal torde man kunna antaga, att 25,000 människor utvandra från Sverige hvarje år. Om jag beräknar, att hvars och ens uppfostran och utbildning har kostat Sverige 2,000 kr., så räknar jag ganska lågt. Men det gör i alla fall 50 millioner kr. Antar jag vidare, att hvarje emigrant i medeltal i pengar, kläder och andra saker, inberäknadt kostnaden för biljetten, har med sig 200 kr., så gör det ytterligare 5 millioner, alltså en summa af 55 millioner kr.

{27}



Karta öfver Canada.

Man talar om, att svensk-amerikanarne årligen till Sverige skicka hem rätt betydande belopp. Så vidt man kan beräkna deras summa, utgör den omkring 6 à 7 millioner pr år. Detta dock endast under de senare åren. Visserligen må Sverige vara tacksamt för denna gåfva från anförvanter till anförvanter. Men jämför man densamma med den summa, som rullar ut åt motsatt håll, så blifva dessa millioner icke mycket att tala om. {28}

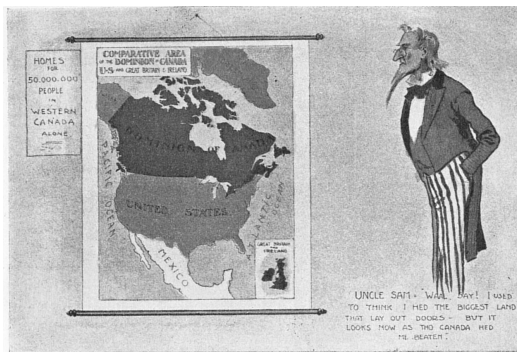
I Canada beräknar man det ekonomiska värdet af hvarje invandrare till 1,000 dollars. För 25,000 gör det mellan 90—100 millioner kr. *om året*, i sanning en vacker summa från Sverige till Amerika.

Detta är dock icke det värsta. De personer, som utvandra, utgöra i regeln den kraftigaste och bästa delen af svenska nationen. Det svider i ens svenska hjärta, när man på en emigrantångare närmare betraktar de 5—600 svenskar, som äro på färd till det stora landet i väster. Man märker bland dem visserligen en eller annan gammal gubbe eller gumma, som af försigkomna anförvanter hämtas öfver till Amerika; men i det stora hela äro de ungt, kraftigt folk, 20—30-åringar af båda könen, glada, hurtiga arbetare, fulla af förhoppningar att kunna i det främmande landet bereda sig en bättre ekonomisk framtid än i sitt gamla fädernesland.

Samma känsla erfar man, när man, såsom jag ofta gjort, i Amerika står och talar till stora skaror af landsmän. Vid ett sådant tillfälle brast min hustru ut i häftigt gråt, när hon såg den stora församling, som kommit för att höra Guds ord — allesammans svenskar i sin bästa ålder, trefligt och väl klädda, stilla och uppmärksamma.

Anledningen till den stora utvandringen är nästan uteslutande af ekonomisk art. Visserligen hör man talas om ynglingar — eller ynklingar — som utvandra för att undkomma värneplikten. Understundom anföres också såsom skäl, att vi i Sverige icke hafva så stor frihet som i Amerika, icke så utsträckt rösträtt o. s. v. Men om än sådant i vissa fall *kan* vara orsaken till, att en person utvandrar, så är dock den ekonomiska sidan i 99 fall af 100 den bestämmande.

Svenskar, förut bosatta i Amerika, som hafva lyckats, skrifva till vänner och bekanta blomstermålningar, skicka dem tidningar och broschyrer och annat, som kan locka dem att komma dit öfver. Utan tvifvel äro också arbetsförtjänsterna stora för dem, som vilja arbeta, och som duga till någonting. Men ofantligt många duka under. Och det får man sällan veta om. När ett fartyg seglar öfver hafvet, och stormiga sjöar spola en del af passagerarne öfver bord, så hör man icke vidare af dessa. Endast de, som lyckligt komma öfver, låta höra af sig. Och så är det med dem, som utvandra. De, som duka under i kampen för tillvaron i det nya landet, dem hör man ej vidare af. Man begrafver dem och glömmar dem. Från deras graf förnimmar man intet ljud; men de, som få det bra, de låta höra af sig, och det inverkar lockande på sådana, som af en eller annan anledning hafva, eller, i många fall rättare sagdt, *känna* det tungt i det gamla fäderneslandet samt längta efter någonting bättre. {29}



Se sid. 35.

Den emigrationsrörelse, som på detta sätt uppstår, skall man förgäfvets försöka stäfa genom varningar eller enfaldiga emigrantlagar. Varningarna uppfattas endast såsom förestafvade af afundsjuke eller andra orena bevekelsegrunder. Och den svenska emigrantlagen, ja, den är så lätt att kringgå, att det vore bättre, om ingen sådan lag funnes. Den, som icke har rättighet att utvandra enligt denna lag, behöfver blott resa öfver till Köpenhamn eller annan europeisk sjöstad för att där stiga ombord på en emigrantångare och gifva sig af. De agenter, som vilja hjälpa sådana emigranter, behöfva endast sälja dem biljett till Köpenhamn, till Hamburg, till Liverpool och sedan gifva dem ett kvitto på deponerade medel, hvilket kvitto berättigar dem att hos hufvudkontoret i de nämnda städerna få biljett öfver till Amerika eller annan världsdel.

{30}

För resten: om en människa kan bereda sig bättre utkomst och en trefligare tillvaro i en annan världsdel, hvarför skall man hindra henne? Männkligheten har ock, så långt som historien går tillbaka, befunnit sig i en ständig vandring för att söka bättre utkomst. Så har Europa blifvit befolkadt, och nu är det Amerikas tur. Denna vandring har alltid — i stort sett — gått från öster till väster. Det ser nästan ut, som om den vore dikterad af en naturlag, hvilken det är fåfängt att försöka motarbeta. Det var också af begynnelsen Guds bud, att människan skulle uppfylla jorden, och det kan icke ske annorledes än genom utvandring.

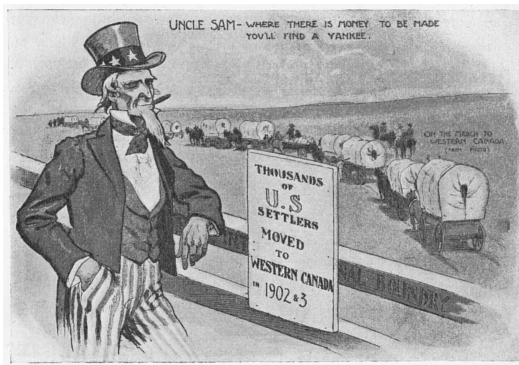
Emellertid kan denna utvandring antaga onaturliga proportioner, såsom den väl redan gör. Sverige bör därför göra allt, hvad i dess förmåga står, för att reformera missförhållanden samt bereda folket större trefnad i sitt fädernesland. Endast en sådan trefnad kan bilda en effektiv motvikt mot utvandringslustan. Och då utvandringen, som vi sett, har sin grund i ekonomiska förhållanden, så är det i första rummet angeläget att söka höja vårt lands näringslif. Därigenom skulle arbete och utkomst beredas alltjämt växande skaror af folket, och arbetaren skulle i eget hem i sitt fädernesland finna den trefnad, som han nu söker i andra världsdelar.

Härtill bör läggas äfven en annan sak, som folk sällan tänker på, men som är af stor betydelse. Vi göra i Sverige alldeles för litet för att sprida kännedom om landet bland dess innebyggare. I Amerika däremot göres allt, hvad göras kan, i detta syfte. Man blir bokstafligen öfversållad med broschyrer, med eller utan illustrationer, hvilka framhålla de fördelar, som de respektive staterna ha att bjuda på i ekonomiskt afseende, i skolväsende och annat sådant. De skuggsidor, som kunna finnas, vidröras icke. Broschyerna hafva nämligen det uppenbara syftet att locka folk dit. Och sådant inverkar. Det goda, som framhålles, verkar ett hopp, som gifver mod och kraft att öfvervinna svårigheterna.

{31}

Svenskarna äro i allmänhet ganska reslustiga. Men de hafva sällan lust att resa för att lära känna sitt eget land. Om ett nygift par slår sig lös och gör en bröllopsresa för att se sig om i världen, aldrig kommer det i fråga, att de göra denna resa i Sverige. Nej, då skola de fara till Italien eller Schweiz eller andra länder. Det är, som om Sverige icke hade något att bjuda på, som vore värdt att lära känna. I Schweiz och Italien träffa de kanske samman med engelsmän, amerikanare, fransmän, som underrätta dem om, att en resa i Sverige och Norge är vida, vida intressantare, på samma gång den är billigare än en tur i de nämnda länderna.





Hur man vandrar från Förenta Staterna till Canada. Se sid. 38.

Jag har farit vida omkring i världen, men ingenstades har jag sett så vackra, så hänförande naturscenerier som i Sverige och Norge. Och den skandinaviska halfön har jag genomkorsat i alla riktningar från Trelleborg till Nordkap. {32}

Men det är icke endast landets natur, som behöfver bli mer bekant för dess inbyggare, utan äfven landets industri, jordbruk och resurser i alla riktningar. I Amerika höll jag flere föreläsningar om Sverige, och ofantligt många svenskar blefvo icke litet förbluffade, då jag för dem skildrade, hvad Sverige är, och hvad det har att bjuda på, samt därvid gjorde jämförelser med amerikanska förhållanden. Lika väl som de kände de amerikanska förhållandena, lika okunniga voro de om motsvarande svenska. De flesta af dem voro därför vana att från sin, om ej höga, så dock breda, amerikanska ståndpunkt se föraktligt ned på Sverige. Ty hvad de icke kände till, det trodde de icke heller fanns. »Sådant ha vi aldrig vetat om Sverige förr», sade de.

Vi lida brist på korta, populära, liffulla skildringar af svenskt landskap, svenskt lif, svenskt arbete, svensk natur, svenska utvecklingsmöjligheter o. s. v. Och det är en brist, som kan och bör afhjälpas. Turistföreningen utför ett högst berömvärdt arbete, men den ser Sverige endast från turistsynpunkt, och det är ej nog. Hushållningssällskapen i hvarje län borde taga denna sak om hand.

Arbetareförhållandena i vårt land äro också helt andra än i Amerika. Och det befordrar i sin mån utvandringen. Jag har många gånger hört svensk-amerikanare säga, att de omöjligen kunna trivas i Sverige, ty när de se arbetet här, huru lojt och dödt det är, och huru säfligt det går, så få de riktig feber. I Amerika är det rutsch och kraft och uthållighet i arbetet. Därför blir det också produkter af och arbetsförtjänst. Den amerikanske arbetaren har i förhållande till det, som han uträttar, i medeltal vida mindre än den europeiske och särskildt den svenske. Men i förhållande till den tid, som han arbetar, förtjänar han mycket mer. Hemligheten är, att han verkligen arbetar. Han står icke och pratar och snusar och funderar, utan han arbetar. Och skall han förflytta sig från ett ställe till ett annat, så går han icke och drar benen efter sig, såsom i Sverige, utan är rask i sina rörelser, så att det är en lust att se därpå. Också är hans arbete öfvervakadt af basar, som ej tåla något slarf. Jag försökte en gång i en fabrik att tala med en svensk arbetare, men han pekade på basen och lät mig förstå, att om han gaf sig till att prata med mig eller någon annan, så blefve han snart afskedad.



Montreal. Se sid. 45.

En svensk arbetsförman i Amerika sade till mig: »När vi få nya arbetare från Sverige, så hålla de på en hel dag med att göra det, som vi uträtta på två timmar. Men när de fått vara {34}

här en tid, så är det samma fart i dem.»

Af en sådan arbetsamhet mår arbetaren i alla afseenden väl. Hans själfkänsla stärkes. Han känner, att han duger till något. Han ser resultat af sitt arbete, ett resultat, som han med stolthet kan peka på, och han har god inkomst. Detta gifver sig uttryck i hans bref till hembygden, och det sporrar andra att också försöka sin lycka. Så befordras emigrationen.

Men är det då omöjligt att till vårt land öfverflytta en likadan arbetslust och duglighet? Ja, det synes nästan så.

De arbetarerörelser, som för närvarande genomgå vårt land, hafva icke till mål att väcka kärlek eller intresse för arbetet eller glädje öfver att genom samma arbete åstadkomma ett godt resultat. Tvärt om gå de ut på att inskräpa hos arbetaren den tanken, att han skall med så litet arbete som möjligt försöka förtjäna så mycket penningar som möjligt.

Till följd däraf arbetar den svenska industrien under så osäkra och svåra förhållanden, att man må förundra sig öfver, att den kan hålla sig uppe. Och det hämnar sig allra värst på arbetarne själfva, hvilka icke kunna få betaldt för den tid, de söla bort, utan endast för det arbete, som de åstadkomma. Men när de nu höra, huru bra arbetare förtjäna i Amerika, hvad under då, att de vända fäderneslandet ryggen och begifva sig dit? Att där väntar dem ett arbete, som motsvarar förtjänsten, det tänka de icke på. Men när de väl öfvervunnit de första svårigheterna och riktigt kommit in i den amerikanska farten, då går det bra, då må de väl, då skrifva de hem och tala om, huru bra de ha det i Amerika, emot hvad de hade i Sverige. Och verkan däraf visar sig snart hos dem, som mottaga breffven.

## FEMTE KAPITLET.

{35}

Vi komma till Canada.

Men låt oss fortsätta vår resa. Vi lämnade Proctor kl.  $\frac{1}{2}$ -4 en morgon och voro om ett par timmar inne i Canada. Detta land var ju också närmaste målet för denna min resa.

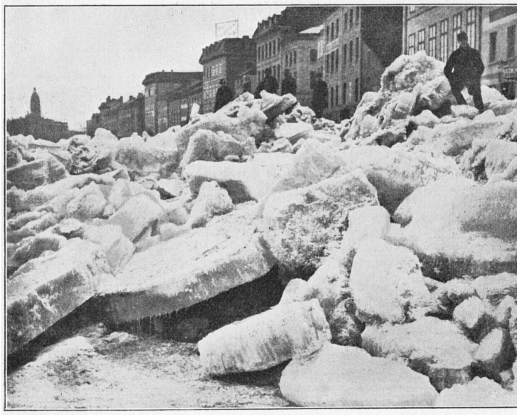
Canada är ett mycket stort land, så att det kan taga emot allt det folk, som kommer för att där söka sig ett hem. Man skulle kunna lägga in Sverige 16—18 gånger i Canada. Huruvida Canada är större eller mindre än Förenta Staterna, må vara ovisst. Jag har sett olika uppgifter därom. Se bilden på sid. 29, där Uncle Sam (den personifierade bilden af Förenta Staterna) står och beskådar kartan och undrar, om ej Canada är större. Båda delarna kunna möjligen vara sanning. Om man icke medräknar de stora delar af landet, som äro obebodda och obeboeliga, blir det mindre, i annat fall större.

En annan jämförelse kan ock vara ägnad att visa landets storlek. Canada är 40 gånger så stort som Storbritannien och Irland. Frankrike, Italien och Sicilien tillsammans skulle man kunna lägga in 10 à 11 gånger i Canada. Engelska Indien är endast en tredjedel så stort som Canada, och dock har det en befolkning af 300 millioner, medan Canada ej har mer än omkring 6 millioner. Sex millioner invånare på en yta af 8 millioner kvadratkilometer gör ej mer än  $\frac{3}{4}$  människa på kvadratkilometern, medan Sverige på samma ytvidd har 12, Storbritannien 134 och Belgien 228 invånare. Blefve Canada en gång lika tätt befolkadt som Storbritannien, så skulle det få 1,072 millioner invånare. Och den dagen kan komma, men inte blir det i morgon.

En karta öfver Canada finner läsaren på sidan 27.

Den, som först upptäckte Canada, var Leif Eriksen, en norrman från Island. Det var omkring år 1000, eller nära 500 år förrän Columbus, som vanligen kallas Amerikas upptäckare, var född. Den första europé, som trängde djupare in i landet, var en fransman vid namn Cartier, som kom dit år 1534. Sextio år senare kom en annan fransk upptäcktsresande vid namn Champlain dit. Han trädde i underhandling med landets urinebyggare, som voro indianer, och gjorde Canada till en fransk koloni. Canada var då endast en ringa del, af hvad det nu är.

{36}



Isgång å Montreal. Se sid. 45.

Under tiden hade en stor mängd engelska kolonister invandrat och bosatt sig i östra Canada invid Atlantiska hafvet. De ofta återkommande krigen mellan England och Frankrike berörde äfven Canada. England eröfrade det första stycket däraf år 1713, och 1763 afträdde Frankrike hela Canada till England. Sedan dess har Canada förblifvit den engelska kronan troget. När de längre söderut belägna engelska kolonierna på 1700-talet gjorde uppror mot engelska kronan och bildade den republik, som sedan dess kallas Amerikas Förenta Stater, så utvandrade från dessa kolonier 25 tusen lojala brittiska undersåtar och bosatte sig i Canada. {37}

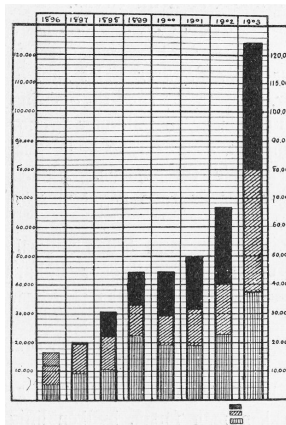
Genom hela Canada från Atlantiska oceanen till Stilla hafvet går Canadian Pacific järnväg, som är den längsta i världen. Den är med bilinjer öfver 8,000 engelska (nära 1,200 svenska) mil lång, d. v. s. *nära nog så lång som Sveriges alla järnvägar tillsammans*. Den blef fullbordad år 1885. Dessutom finnas andra järnvägar och för närvarande byggas med feberaktig ifver väldiga linjer, så att inom några år torde man där ha 2 om inte 3 parallella järnvägslinjer från Ocean till Ocean.

År 1902 funnos i Canada järnvägar till en längd af 19,000 engelska mil eller 3,000 svenska, d. v. s. *nära nog sammanlagda längden af alla Sveriges järnvägar och landsvägar*. Det kapital, som är nedlagdt i dessa järnvägar, belöpte sig 1902 till omkring 1,000 millioner dollars, det är ungefär 3,750 millioner kronor eller mellan 3 och 4 gånger så mycket, som Sveriges både stats- och privata järnvägar år 1902 kostade tillsammans. Antalet vagnar på alla Sveriges järnvägar var år 1902 något mer än 39,500, på Canadas 80 tusen.

Hvad trafiken på Canadas järnvägar angår, så är den kolossal. Inkomsterna utgjorde år 1902 ungefär 84 millioner dollars eller 750 millioner kronor, medan samtliga svenska järnvägar lämnade en inkomst af betydligt mindre än hälften. Driftkostnaderna utgjorde 68 % af samtliga trafikinkomster, ungefär som på svenska statens järnvägar.

När man nu besinnar, att befolkningen i Canada icke är mycket större än i Sverige, så kan man förstå, hvilken liflig rörelse det måste vara uti landet. Också befinner sig befolkningen i en ständig och hastig tillväxt. År 1871 var Canadas befolkning i rundt tal 1,100,000 människor, 1891 var den mellan 4 och 5 millioner, 1902 hade den nått till nära 5½ och är väl 1905 fullt 6 millioner. Af denna folkmängd bo 2¼ million i Ontario, 1¼ million i Quebeck, omkring 1 million i provinserna vid Atlantiska hafvet, resten i »Västra Canada». Antalet män är i alla provinser mycket större än antalet kvinnor. Sålunda komma på 100 män i British Columbia ej fullt 60 kvinnor. Det är icke mycket för männen att välja på, men goda utsikter för kvinnorna. {38}

År 1898 invandrade 31,900 personer, däribland 9,120 från Förenta Staterna. År 1903 invandrade 128,364, däribland 47,000 från Förenta Staterna. Fortfar en sådan stegring några tiotal af år till, så kan man lätt räkna ut, hvad som skall bli af Canada. En pikant bild af invandringen till Canada från Förenta Staterna kan läsaren se på sid. 31. Uncle Sam står och ser på och säger: »Där det finnes pengar att göra, där skall Ni finna en amerikanare.» Ett diagram här bredvid visar på ett inlysande sätt, huru invandringen ständigt växer. Den svarta delen af pelarne betecknar antalet af dem, som invandra från Förenta Staterna.



Den rullande materialen på de canadensiska järnvägarne är, kan man säga, alldeles likadan som i Förenta Staterna. Man har i regeln icke, såsom hos oss, vagnar afdelade i kupéer för 4—6 personer<sup>[2]</sup>, utan långa salongsvagnar, afsedda för 70—80 passagerare. Midt igenom vagnen leder en gång, och in- och utgången är på vagnens ändar. På ömse sidor om gången äro sittplatserna. Hvarje säte har rum för 2 passagerare. Dessa säten äro stoppade och klädda med schagg, hvilket är odrägligt i sommarhettan och dammet. Ryggstöden äro rörliga, så att de kunna kastas öfver åt bägge sidor. Ingen passagerare behöfver därför åka baklänges. Tåg, som göra färder på längre sträckor, äro försedda med s. k. parlorvagnar på dagen och sofvagnar om natten. Parlorvagnarna äro synnerligen bekväma, men man måste betala en särskild, ganska dryg afgift för att få sitta i dem. {39}

Sofvagnarna äro inrättade alldeles som motsvarande vagnar i Förenta Staterna, d. v. s. efter Pullmans system. Nästan hela vagnen utgör en enda stor salong med 24 bäddar. Hvarje bädd är afsedd för 2 personer. Då får man emellertid ligga ganska trångt. Bäddarna äro lagda längs utefter vagnen och icke på tvären, såsom hos oss. De äro liksom i våra andra klass sofvagnar inrättade i två våningar. Man klifver upp i den öfre bädden på en trappstege. Några dörrar att stänga om sig finnas icke, utan framför bäddarna hänga tjocka gardiner.

Dessa sofvagnar äro mycket obekväma, då man skall kläda af sig eller kläda på sig. Man kan taga af sig en del utanför gardinen, men det mesta måste man draga af sig eller på sig i bädden. Och det i liggande ställning. Afståndet mellan den undre och den öfre bädden är nämligen icke så stort, att en karl af ordentlig längd kan sitta och kläda sig i bädden. Det är därför en ganska besvärlig gymnastik, när man skall kläda sig.

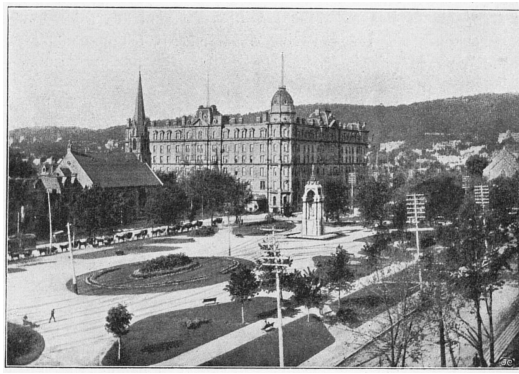
Några skilda afdelningar för män och kvinnor finnas icke. Damkupéer förekomma ingenstädes i Amerika, vare sig i dag- eller nattvagnar. Jag tror, att det skulle betraktas såsom en förolämpning mot nationens manliga del, om man satte i fråga att införa sådana, ty utan tvifvel är det ett dåligt betyg för den manliga befolkningens hyfsning, att det skall behöfvas särskilda kupéer för kvinnor. Det hände många gånger, när jag reste genom Canada (liksom i Förenta Staterna), att jag kunde ha ett fruntimmer i bädden öfver mig och ett eller två fruntimmer i bädden midt öfver gången. Hos oss skulle naturligtvis sådant icke gå an; men det måste jag säga till den amerikanska nationens stora heder både i Canada och i Förenta Staterna, att, så vidt jag sett — och jag har rest *många* nätter på dessa tåg — där aldrig förekommer något, som på ringaste sätt skulle kunna sära ens den mest finkänsliga kvinna.

Den yttre anständigheten i Amerika är mycket större än hos oss. Jag har aldrig i Amerika hört, att en kvinna behöfde vara rädd att bli antastad af män, om hon en kväll ginge ensam ute på gatan. Ja, anständigheten kan ibland gå nästan för långt. Sålunda läste jag i en Omahatidning i maj 1905 följande notis: »Två unga makar blefvo härom dagen arresterade, emedan de kysste hvarandra på öppen gata, och domaren dömde dem till 4 dollars böter och kostnader.» {40}

Men jag återvänder till tågen och dess vagnar.

I hvardera änden af sofvagnen finnes toaletterum, ett för kvinnor och ett för män. I somliga vagnar finner man äfven ett s. k. state-rum, afsedt för smärre sällskap eller familjer på 4—6 personer. Priset är där mycket högre än uti vagnarna för öfrigt. Något synnerligen bekväma äro dessa rum icke heller, emedan de ligga midt öfver vagnshjulen, hvilket vållar mycket obehagliga skakningar, i synnerhet när vagnarne sakta fart och bromsarne skrufvas till.





Windsor Hotel, Montreal. Se sid. 46.

Uppassningen i sofvagnarna ombesörjes af negrer, en i hvarje vagn. De pläga få drickspengar, vanligen 25 cents (nära en krona) för natt och person eller bädd, och det bör göra en vacker summa pr år.

Utom dessa vagnar förekommer ett slags s. k. turistvagnar. De äro ej så fina men synnerligen väl inrättade. Bäddarna äro äfven goda. Dessa vagnar äro afsedda för personer, hvilkas ekonomi gör det nödvändigt för dem att färdas så billigt som möjligt. De begagnas i synnerhet af familjer, som resa med många barn eller resa långa vägar. Priset är också afsevärdt billigare än i de vanliga sofvagnarna. I änden af hvarje sådan vagn finnes ett kök, där passagerarne kunna gå in, koka kaffe eller te och värma den mat, de föra med sig i sina matkorgar. {41}

Med tågen följa naturligtvis restaurationsvagnar, och den mat, som i dem serveras, är mycket bra. Men priset är också tämligen högt. En god s. k. sirloin steak för en person kostar t. ex. 70 cents eller 2 kr. 60 öre. Uppassningen består af negrer, mer eller mindre svarta. Hvar helst jag rest på Amerikas järnvägar, har jag aldrig sett en hvit uppassare i deras restaurationsvagnar. Men många äro genom uppblandning så pass litet svarta, att man stundom kan tveka, om de äro af negerras. Emellertid räknas de som negrer, om de bara ha en aldrig än så liten smula svart blod uti sig.

Hvarje bord har rum för 4 spisande, och för hvarje nytt parti, som sätter sig till bords, lägges alltid dit en ren duk. Så snart man sätter sig till bords, kommer uppassaren och fyller ett glas med friskt vatten framför hvarje kuvert. Under hela måltiden ser han också till, att det alltid finnes vatten i glaset. Detta är en förträfflig anordning, som äfven förekommer — så vidt jag vet — på alla hotell i Amerika. Följden däraf är, att man mycket sällan ser människor sitta och dricka vin eller öl vid bordet. På hela min färd genom Canada såg jag icke mer än en enda gång ett spisande sällskap dricka öl. De voro sannolikt tyskar. Endast en gång såg jag ett sällskap dricka vin. De voro sannolikt fransmän. Hos oss däremot är den vanliga drycken öl. Att en uppassare i en restaurationsvagn eller i matsalen på ett hotell skulle utan särskild rekvisition komma och servera friskt vatten — nej, det förekommer ingenstädes.

En svensk, som reste i Amerika, och som ej kände till dessa förhållanden, bad, då han satt vid matbordet, att få en flaska öl. En annan gäst, en fru, vände sig till honom med den anmärkningen: »Ni måste vara utlänning.» Denna anmärkning generade honom så, att han från den stunden aldrig gjorde om det. {42}

Ett tredje slag af vagnar gifves i Canada, så kallade kolonistvagnar. De ha träsäten och äro så inrättade, att passagerarne kunna själfva bereda sig en bädd, ifall de föra nödiga sängkläder med sig. Biljettpriset i dessa vagnar är naturligtvis billigare än i de andra.



Victoria Square i Montreal. Staty i brons af drottning Victoria. Se sid. 46.

Biljettpriset i Canada är öfver hufvud 3 cents för engelsk mil. Det gör ungefär 75 öre för svensk mil. I parlolvagn och sofvagn tillkommer en extra afgift af omkring 15—25 öre för svensk mil. Att resa från Halifax vid Atlantiska Oceanen till Vancouver vid Stilla Hafvet, en sträcka af 3,662 eng. mil (alltså vida längre än från Liverpool till New York) och en färd på 5 dygn, betingar ett biljettpris af 92½ dollars, hvartill kommer sofvagnsbiljett 24 dollars. Det gör i svenskt mynt vid pass 437 kronor, hvartill bör läggas för mat m. m. omkring 50 kronor.

Emellertid kan det där, såsom hos oss, bli billigare, om man har returbiljett eller rundresebiljett eller s. k. exkursionsbiljett, motsvarande ungefär hvad vi kalla rabattbiljett. Då jag nu reste genom Canada, var det en stark resandeström till Vancouver. Där skulle nämligen hållas stort läkaremöte, och de resande fingo färdas fram och åter för enkel biljett — alldeles som det går till hos oss i Sverige. {43}

Farten på de canadensiska järnvägarna är ganska stor. Som jag nämnt, utgör afståndet mellan Halifax och Vancouver 3,662 engelska mil. Att tillryggalägga denna sträcka på 5 dygn eller 120 timmar, förutsätter en fortkomst af 30½ engelska mil eller mellan 4 och 5 svenska mil i timmen. Besinnar man, att däri äro inberäknade alla uppehåll vid stationer, så kan man säkerligen beräkna tåghastigheten till i medeltal 5 svenska mil i timmen. I förhållande till en så oerhördt lång sträcka — mer än tre gånger afståndet mellan Malmö och Luleå — och med hänsyn till de utomordentligt bergiga trakter, som banan genomgår, särskildt då hon passerar de Klippiga bergen, är detta en stor hastighet. Sveriges snabbaste tåg tillryggalägger vägen mellan Stockholm och Malmö — 618 kilometer — på 12 timmar och 25 minuter, hvilket gör 5 svenska mil i timmen.

På hvarje lokomotiv finnes en stor ringklocka — alldeles som i Förenta Staterna. Den pinglar ständigt, när tåget går genom en stad eller annan tätare befolkad plats, när det skall passera en järnvägs korsning eller annars behöfver varna folk för att komma i vägen.

Canadian Pacific järnväg har många svenskar i sin tjänst, och på de svåraste ställena i Klippiga bergen sades det mig, att banmästarne voro svenskar.

## SJETTE KAPITLET.

{44}

Montreal. — Ottawa.

Men nu komma vi till Montreal, Canadas största stad. Klockan är endast 8 på morgonen. Staden ligger på en ö, som bildas af två floder, nämligen Ottawa och S:t Lawrence. Vi taga in på ett hotell, skaffa oss en vagn och göra en åktur genom de förnämsta gatorna och platserna. Vädret är det allra härligaste, och varmt är det, så att det förslår.

Montreal är en ganska gammal stad. Den första gång man hör talas om platsen är 1535. Det var då en indiansk by. Den förste europé, som besökte densamma, var den förr nämnde fransmannen Cartier. Byn blef ödelagd under ett krig mellan två indianstammar, men på dess plats grundades 1642 en stad vid namn Ville Marie de Montreal. Afsikten var att där upprätta, såsom det hette: »ett verkligt Guds konungarrike». Den franska expedition, som grundade staden, utrustades uteslutande för detta ändamål, och berättelsen om expeditionens öden och framgångar vet att tala om gudomliga uppenbarelser genom röster och syner och underbara händelser, medelst hvilka Gud gaf tillkänna sitt välbehag öfver expeditionens företag.

Under en lång tid var staden ständigt utsatt för anfall af de kringboende indianerna, hvilket gjorde, att man måste från Frankrike skicka dit ett regemente soldater.

På 1670-talet hade staden ett invånareantal af 1,500 själar. Detta antal växte dock ganska snart, sedan man omgifvit staden med befästningar och inom dessa byggt ett citadell. I midten af 1700-talet räknade den omkring 4,000 invånare.

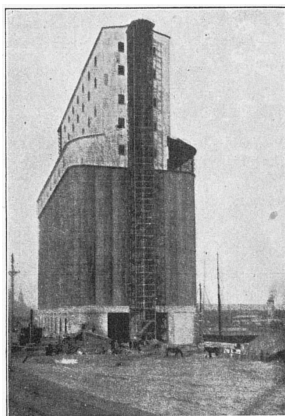
Montreal var den sista plats i Canada, som fransmännen kunde behålla mot engelsmännen. Men 1760 måste de uppgifva densamma. Under amerikanska frihetskriget försökte Franklin gång efter annan att öfvertala Montreal att förena sig med revolutionen mot det brittiska väldet, men staden motstod alla sådana försök. {45}

Under de sista årtiondena har Montreal gått framåt ofantligt. 1891 hade det nära 217,000 invånare. 1904 var invånarnes antal något öfver 323,000, således på 13 år en ökning af ungefär 50 proc.

Montreal ligger vid foten af ett ganska högt berg, kalladt Mont Royal, ett fransyskt ord, af

hvilket namnet Montreal har bildats. En ståtlig boulevard, gående i zigzag, för upp till toppen af Mont Royal, från hvilken man har den härligaste utsikt öfver staden. Se teckningen på sid. 33.

Klimatet är mycket varmt om sommaren och kallt om vintern. För nordbor är det dock icke för kallt. På sid. 36 kan läsaren se en vinterbild därifrån. Det är isgång på S:t Lawrencefloden. Och dock ligger Montreal sydligare än München och Wien i Europa.



Affärslifvet i Montreal är storartadt. Bank of Montreal har det största grundkapital bland alla banker i Norra Amerika och är i detta afseende den 5:te i ordningen i hela det brittiska riket.

Spannmålshandeln är synnerligen stor. Här ofvan ser läsaren en s. k. elevator eller spannmålmagasin, ett af de största i världen. Det är 80 meter högt och har kostat omkring 2 millioner dollars.

Staden har en mängd sågverk, som sysselsätta 20,000 arbetare och värdet af det sågade virket går upp till omkring 80 millioner dollars eller 300 millioner kronor årligen.

Montreal har att bjuda på flera sevärdheter. På sidan 40 och sidan 42 kan läsaren se åtskilliga vyer därifrån. Den första visar Windsor Hotel vid Dominion Square. Det är stadens förnämsta hotell. Det har att bjuda på 800 sängplatser. Priset varierar mellan 3½ och 5 dollars i dygnet. Den andra vyen är en liten öppen plats, kallad Victoria Square. {46}

De förnämsta sevärdheterna äro emellertid de stora katolska katedralerna. Tre fjärdedelar af befolkningen är nämligen romersk katolsk. Och de katolska katedralerna äro öfverallt på jorden byggnadskonstens främsta mästerverk. I Montreal är det i synnerhet två, som tilldraga sig uppmärksamheten. Den äldsta är Notre Dame, byggd 1824. Det är en af de största kyrkorna i Amerika, 85 meter lång och 40 meter bred. Den har plats för 12,000 gudstjänstbesökande. Se sid. 47. I det ena tornet hänga icke mindre än 11 klockor. En väger 12 ton och är den tyngsta kyrkklocka, som finnes i hela Amerika. Från tornets topp har man en härlig utsikt öfver staden, dock icke jämförlig med den man har från Mont Royal.

Den nyaste katedralen är S:t James, byggd efter mönstret af S:t Peterskyrkan i Rom. Den grundlades år 1868. Den inre höjden är 26 meter. Öfver taket höjer sig en väldig kupol. Den är omkring 85 meter hög och 27 meter bred. Den prydes af ett kors, som är 6 meter högt. Läsaren kan på sidan 49 se en vy af dess yttre och på sidan 50 af dess inre.

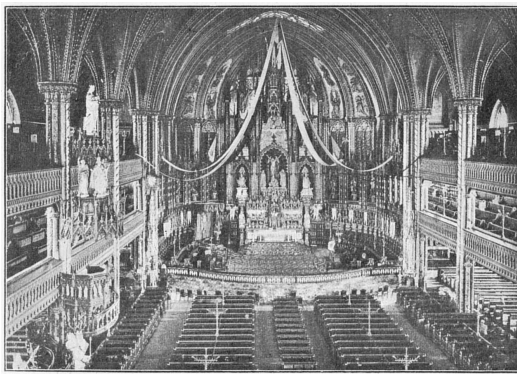
Bland de protestantiska kyrkorna intages det främsta rummet af S:t James metodistkyrka.

Montreal har åtskilliga storartade välgörenhetsinrättningar. Den förnämsta af dem är Grey Nunnery, ett stort sjukhus för hittebarn, föräldralösa barn, åldringar och svaga. Det grundades år 1738 af några barmhärtighetssystrar. Anstalten, som har 520 systrar och 240 noviser, är en af de största i sitt slag i hela världen.

Bland läroanstalter intager Mac Gill University det främsta rummet. Det har för närvarande 1,100 studenter med 150 professorer.

Hvad stadens yttre angår, så är den mycket reguliert anlagd. Gatorna äro i den öfre delen af staden breda och raka. Elektriska järnvägar korsa staden i olika riktningar. En linbana går äfven uppför Mont Royal. {47}

Från Montreal gick vår väg vidare väster ut. Vår färd gällde nu staden Ottawa. Vägen var ej lång, endast 17 svenska mil, som tillryggalades på omkring 3½ timmar.



Notre Dame i Ottawa. Se sid. 46.

Ottawa ligger i östra änden af provinsen Ontario och är en ny stad, föga mer än 50 år gammal. År 1858 upphöjdes den af drottning Victoria till hufvudstad i Dominion of Canada. Förut hade flere andra städer — bland dem i synnerhet Montreal — stridt om den förnämsta platsen. Twisten slets af drottning Victoria, som utvalde Ottawa till hufvudstad. Från den tiden har ock staden gjort allt för att visa sig värdig den höga plats, den intar bland Canadas städer. Dess tillväxt har varit mycket hastig. I midten på 1850-talet hade den 10,000 invånare. 1861 hade den nära 30,000 och för närvarande har den öfver 60,000. Invånarne äro hufvudsakligen af fransk eller brittisk härkomst. Den ena parten är ungefär lika talrik som den andra. I anseende till religionen är den franska delen af romersk-katolsk tro, den andra af protestantisk. {48}

Ottawa har ett synnerligen framstående läge vid den stora och breda Ottawaflo den, just där denna förenar sig med en af sina bifloder. Staden är synnerligen reguliär och husen mycket vackra. En liflig industriell rörelse råder därstädes, i synnerhet i trävaruaffärer, och värdet af den årliga trävaruexporten därifrån går till 15—20 millioner kronor.

Hvilka stora möjligheter till industriell utveckling Ottawa har, kan man förstå däraf, att inom en omkrets af 6 svenska mils diameter ligga vattenfall med, enligt beräkning, tillsammans flere hundra (mellan 8 och 9 hundra) tusen hästkrafter.

I närheten af staden ligger en experimentalfarm, som omfattar 230 har. Där kan man få se prof på alla landtmannaprodukter, som Canada har att bjuda på.

Såsom hufvudstad i Canada är Ottawa också residens för generalguvernören samt säte för Canadas parlament. Parlamentsbyggnaden är en af de vackraste, som jag någonstädes på mina resor har sett. Den är belägen på en höjd, från hvilken man har en hänförande utsikt öfver staden, floden och hela omgifningen. Den byggdes på 1860-talet för en kostnad af 5 millioner dollars eller 18 millioner kronor, ungefär 3 gånger hvad riksdagshuset i Stockholm kostat.

Alldeles intill parlamentet ligger parlamentsbiblioteket, också en ofantligt vacker och praktiskt inrättad byggnad.

Tornet på parlamentsbyggnaden är 70 meter högt. Byggnadens längd är något öfver 150 meter och det betäcker en yta af två hektar. Dess inre motsvarar äfven dess yttre. En bild af detsamma ser läsaren på titelplanschen.

Bland öfriga byggnader inom staden må särskildt framhållas de, som äro afsedda för högre och lägre undervisning. På sidan 53 kan läsaren se en bild af en af dessa, den så kallade Normalskolan.

I Canada lägger man — liksom i Förenta Staterna — synnerligen stor vikt på undervisningsväsendet. För dess utveckling sparas inga kostnader. På sidan 55 kan läsaren se ett folkskolehus, som täflar med de största, som vi ha i Stockholm. Det är Public School i Brantford i Ontario.

Hufvudsätet för det vetenskapliga lifvet i Canada är Toronto, som också ligger i Ontario. På sid. 57 kan läsaren se bilden af en högre läroanstalt där, kallad Upper Canada College. På sid. 59 en teknisk skola. {49}

Sådana ståtliga byggnader för undervisningens behof ser man öfver allt i de mera betydande städerna. På landsbygden och i de mindre städerna äro skolhusen vanligen mycket enkla.





S:t James Katedral. Se sid. 46.

För utbildande af lärare gör man mycket stora ansträngningar. Man aflönar också lärarne väl. Det torde icke dröja synnerligen länge, innan Europa måste se sig i afseende på skolväsendet öfverflygladt både af Canada och af Förenta Staterna. Det har förr varit ett ordspråk, att allting i Amerika, särskildt undervisningen, skall vara synnerligen ytligt, och visserligen må erkännas, att det så har varit, men med hvarje år förändra sig förhållandena till det bättre. Ingenstädes förstår man bättre än i Amerika sanningen af ordspråket: Kunskap är makt.

Skolhusen äro rikligt utrustade med allehanda undervisningsmateriel af yppersta beskaffenhet. Däremot tycktes skolarkitekterna icke ha haft mycket begrepp om vikten af att skaffa lärjungarne tillräckligt med ljus i lärosalarne. Skolhusens ståtliga yttre motsvarades i detta afseende icke af praktisk inredning. {50}



S:t James. Se sid. 46.

Vi kommo till Ottawa på aftonen. Strax på morgonen voro vi ute på åktur i härligt väder genom den mycket intressanta staden. Därefter gjorde jag besök hos Deputy minister of interior, mr. Smart, en synnerligen angenäm man. Han steg upp i vår vagn och förde oss vidare omkring. Under hans ledning kommo vi till parlamentshuset. Det har jag nyss beskrifvit.

Vår gode minister förde oss genom parlamentshuset. Där presenterade han oss för förste ministern, som var »mycket glad att få se oss». Han var en synnerligen fin man. När jag sade honom, att jag tänkte särskildt studera skolväsendet, så svarade han: »Vi böra gå till Sverige för att studera skolväsende, icke tvärtom». Och däri hade han nog rätt. Men nu var jag ändå där, och alltid är något att lära. {51}

Det var ledsamt, att vi ej hade mer tid på oss uti Ottawa. Minister Smart ville nödvändigt bjuda oss på middag i sitt hem, och det var riktigt påkostande att säga nej. Han själf syntes också riktigt ledsen. När vi sade honom, att vi måste vara i Winnipeg torsdag morgon, och att vi nu hade »sett allting i Ottawa», så svarade han: »Nej, ni har icke sett min hustru och mina sju barn, det mest sevärda af allt».

## SJUNDE KAPITLET.

{52}

Resan från Ottawa. — Canadas statsförfattning.

Från Ottawa gick vår väg vidare till Winnipeg. Det är en sträcka af 1,304 engelska mil eller

omkring 200 svenska, som tillryggalades på 45 timmar. Vägen är mycket omväxlande, men i allmänhet ganska öde. Under en sträcka af 200 engelska mil följer den stranden af Lake Superior. Detta är den största sötvattensjö, som finnes på hela jorden. Den är nära 600 km. lång och 260 km. bred, där den är som bredast, och har en areal af 65,000 kvadratkilometer. Medeldjupet är omkring 300 meter. Sjön mottager vatten från 200 floder och strömmar och har ett stort antal öar. Dess kust är irregulier och har en längd af omkring 2,300 kilometer. Den består mest af berg. Vattnet är utomordentligt kallt äfven midt i sommaren. Sjön är synnerligen fiskrik, och dess hvitfisk hör till de mest välsmakande läckerheter, man kan få äta.

På många ställen stupa bergen nästan rätt ned mot sjön, och för järnvägen har man där måst spränga banvallen in på själfva bergväggen. Mångenstädes löper också banan igenom långa tunnlrar.

För en svensk resande är det ganska egendomligt att på denna färd passera Uppsala och 10 km. därefter Karlstad, vidare Östersund och slutligen Kalmar. Det är naturligtvis svenska emigranter, som hafva gifvit platserna deras namn.

Medan vi nu sitta på tåget, kan det vara skäl att begagna tiden till att något resonera om Canadas statsförfattning.

Canada är en engelsk koloni. Dess officiella namn är Dominion of Canada, och dess statsförfattning är bestämd genom den s. k. British North America Act, som sanktionerades af drottning Victoria 1867. Denna författning är en blandning, kan man säga, af Englands och Förenta Staternas. Canada lyder under engelska kronan så till vida, att Englands konung äfven är Canadas konung. Hans myndighet i Canada representeras genom en i Ottawa residerande generalguvernör, som utnämnes af honom och är ansvarig inför honom. Han kan af konungen afsättas när som helst. Alla generalguvernörens regeringshandlingar ske i konungens namn. I utrikespolitiken är Canada helt och hållet bundet vid engelska kronan, som ensam bestämmer allt, som rör förhållandet till främmande makter. Canada har således inga egna diplomater eller konsuler, kan icke ingå traktater med andra makter o. s. v. Högste befälhafvare öfver Canadas milis tillsättes också af konungen.

{53}



Normalskolan i Ottawa. Se sid. 48.

Vid generalguvernörens sida står ett ministerråd. Dess medlemmar ha säte i parlamentet och äro ansvariga inför detta för alla regeringsåtgärder, alldeles såsom i England.

Canada har sitt eget parlament eller riksdag. Det består af två hus, ett öfverhus och ett underhus, alldeles som i England. Öfverhuset kallas *senat* och består af 78 medlemmar, som utnämns för lifstid af engelska kronan. De kunna dock af senaten själf afsättas, om de begå något brott eller göra konkurs. Senaten har i fråga om lagstiftning samma myndighet som underhuset, utom när det är fråga om skatter eller statsutgifter, ty dessa bestämmas uteslutande af underhuset. Anklagelser mot ministrarne kunna icke heller göras af senaten, utan endast af underhuset.

{54}

Underhuset kallas House of Commons och består af 213 medlemmar. Dessa väljas af folket för en tid af 5 år. Huset kan dock af generalguvernören upplösas när som helst på ministerrådets tillstyrkande. Då måste nya val anställas.

Canadas parlament sammankallas af generalguvernören en gång om året. Det får icke stifta några lagar, som strida mot, hvad Englands parlament kan hafva beslutit rörande Canada, eller som beröra Englands förhållande till främmande makter eller dess suveränitetsrättigheter för öfrigt. Mot hvarje sådant beslut har engelska kronan veto.

Landet är deladt i provinser och s. k. territorier. Dessa senare blifva ock med tiden provinser. Två af dem ha år 1905 blifvit det. Provinserna hafva en ganska stor själfstyrelse, alldeles som staterna i den amerikanska unionen. Hvarje provins har en guvernör, benämnd Lieutenant Governor, men han är icke, såsom i Staterna, vald af folket, utan af

generalguvernören. Han är tillsatt för 5 år men kan när som helst afsättas. Han är chef för den exekutiva makten. Vid hans sida står ett råd. Hvarje provins har också ett eget parlament eller riksdag. Inför detta äro rådets medlemmar ansvariga. Parlamentet har den lagstiftande makten i allt, som rör endast provinsen och icke Canada i dess helhet. Det består i två provinser af två »hus» eller kamrar, ett öfverhus och ett underhus, alldeles som i Förenta Staterna, öfverhusets medlemmar äro utnämnda af guvernören på lifstid, men kunna afsättas såsom senatorerna. Underhusets medlemmar väljas af folket, som därvid har allmän rösträtt. Valperioden är 4 år utom i provinsen Quebeck, där den är 5. Guvernören har upplösningsrätt beträffande underhuset.

I alla de öfriga provinserna (utom dessa två) består parlamentet af endast en kammare, hvars medlemmar väljas af folket för en tid af 4 år. Guvernören kan dock upplösa kammaren, när han finner sig ha anledning därtill.



Public School i Brantford, Canada. Se sid. 48.

De s. k. territorierna ligga i Västra Canada. Några af dem ha i det närmaste likadan {55} själfstyrelse som provinserna. De andra, däremot icke.

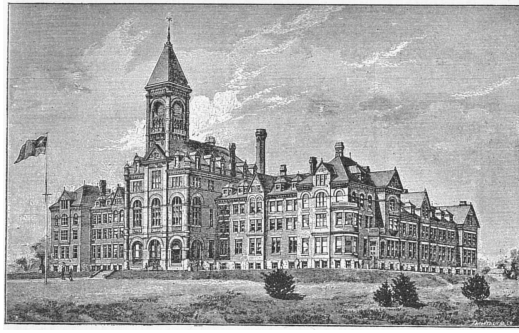
Folket i allmänhet synes vara mycket belåtet med sin statsförfattning och anser den bättre än Förenta Staternas.

Hvad angår de religiösa förhållandena; så råder där fullständig religionsfrihet. Ingen statskyrka finnes där. Hvar och en har rätt att tillhöra hvilket religionsamfund, han önskar, eller att icke tillhöra något samfund alls. Alldeles som i Förenta Staterna.

Detta skulle nu konsekvent leda till, att ingen religionsundervisning eller andaktsöfning förekomme i skolorna. Så är dock icke fallet. Religionsundervisning förekommer icke, men väl andaktsöfningar. Framför mig ligger en liten skrift, som innehåller regler för »religiösa öfningar» (religious exercises) i folkskolorna, antagna år 1900. Boken skall enligt föreskrift finnas i hvarje skolhus till lärarens bruk. Enligt lagen för folkskolan (the public schools act) skola andaktsöfningar hållas i öfverensstämmelse med dessa regler. Dock äro de icke obligatoriska, utan beror det på skolrådet i hvarje skoldistrikt att bestämma, om de skola hållas eller ej. Föräldrar och målsmän äga ock makt att befria sina barn från deltagande däri. Andaktsöfningarna hållas vid slutet af hvarje dags skolarbete och bestå i läsning af valda stycken ur bibeln samt bön. På det de icke må bli »sekterska», så är det genom »reglerna» bestämdt, hvilka stycken som få läsas. Bland dessa förekomma dock så pass »sekterska» stycken som Joh. 1:1—18, Luk.2:8—20 m. fl. Vid läsningen får icke förekomma någon förklaring. Bönen skall hållas efter ett bestämdt formulär, som i öfversättning lyder sålunda: »Barmhärtigaste Gud, vi ägna dig våra ödmjuka och hjärtliga tacksägelser för din faderliga omsorg, hvarmed du har bevarat oss denna dag, och för de framsteg, som vi genom din hjälp kunnat göra i nyttig kunskap. Vi bedja dig, att du må i vårt sinne intrycka alla goda lärdomar, som vi hafva mottagit, och välsigna dem, så att de må befordra vårt timliga och eviga väl. Förlåt oss, vi anropa dig, allt hvad du har sett att vi felat i våra tankar, ord och gärningar. Må din goda försyn ännu leda och bevara oss under den mellantid af hvila och vederkvickelse, som nu stundar, så att vi må bli väl beredda att inträda i morgondagens plikter med förnyad kraft till både kropp och själ. Och bevara oss, vi åkalla dig, nu och för evigt både utvärtes till våra kroppar och invärtes till våra själar, för din son vår Herre Jesu Kristi skull. Amen.» — Därefter följer Fader vår samt den apostoliska välsignelsen: »Vår Herre Jesu Kristi nåd, Guds kärlek och den Helige Andes gemenskap vare med oss alla i evighet. Amen.»

Till följd däraf, att ingen egentlig religionsundervisning förekommer i de offentliga skolorna, ha religiösa samfund, som äro angelägna om sådan undervisning, därför upprättat högre och {57}

lägre skolor och universitet för den ungdom, som tillhör deras samfund. Dessa skolor åtnjuta stora friheter, och konkurrensen mellan dem och de offentliga skolorna inverkar mycket hälsosamt åt bägge hållen.



Upper Canada College i Toronto, Canada. Se sid.  
49.

Det är icke så lätt att undvara all religion i folkets uppfostran. Det är statens rätt och plikt att begagna alla medel, som kunna höja folkets moral. Att religionen är det förnämsta af dessa medel, därom kan ej vara tu tal. Ty utan religiös tro finnes *ingen* moral. Fördenskull är den religiösa uppfostran ett ytterst viktigt statsintresse, och det finnes ingen gröfre social villfarelse än den tanken, att religionen är en privatsak, med hvilken staten ingenting har att skaffa. {58}

Men medan vi ännu äro inne i provinsen Ontario, må vi ock skäligen ägna några ord åt själfva provinsen. Den är omkring 120 tusen kvadratkilometer större än hela Sverige, men den har icke fullt hälften så många invånare. I Ontario bo i medeltal endast 4 personer på hvarje kvadratkilometer. Här är alltså godt rum för en mångdubbel befolkning. Vore Ontario så tätt befolkadt som Sverige, så skulle det ha mer än 7 millioner invånare. Nu har det icke en tredjedel däraf. Befolkningen är dock mycket ojämnt fördelad, i östra delen tätare, i den västra mycket gles. Och denna senare del är den ojämförligt största.

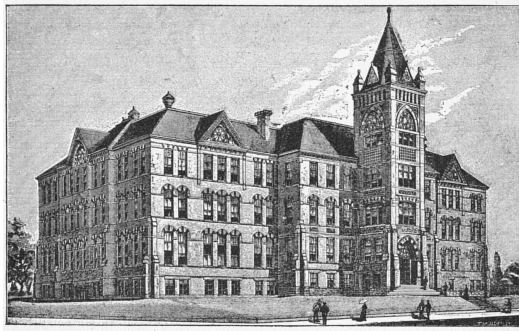
Allting göres också för att förmå farmare dels från Europa, dels från Förenta Staterna, att invandra och slå sig ned inom dessa vidsträckta områden. I synnerhet vill man ha svenskar. När jag i Ottawa blef presenterad för förste ministern, så sade han: »Laga, att mycket svenskar komma hit; vi behöfva mycket svenskar.» Jag svarade: »Vi behöfva svenskarne i Sverige, och det finnes rum för dem äfven där.»

Västra eller, som det ock kallas, Nya Ontarios areal beräknas till 140 millioner acres eller omkring 70 millioner har. Där bjudas invandraren stora fördelar. Hvete, råg, hafre, timotej, potatis och andra kulturväxter äro där så förträffliga som någonstädes i Norra Amerika. Marken är jungfrulig och ger länge skördar år efter år, utan att den behöfver gödslas eller på annat sätt skötas.

Hvar och en, som därstädes vill »taga land», s. k. homestead, vänder sig till en af kronan förordnad agent, som lämnar alla nödiga upplysningar. Hvar och en man, som är öfver 18 år och hvarje änka med barn under 18 år, som bo hos henne, har rättighet att erhålla 100 acres land utan annan betalning än de 10 dollars, som erläggas för registreringen. Om det utvalda landet till någon större del består af berg eller ofruktbar jord, så kan kronoagenten låta honom få ytterligare 100 acres. Har mannen familj med ett eller flere barn under 18 år, som bo tillsammans med honom, så har han rätt att få 200 acres fritt land. Dessutom har han rättighet att köpa andra 100 acres för 50 cents pr acre kontant, om han gör det på samma gång, som han tar det fria landet. I så kallade townships, som äro utlagda i lotter om 320 eller 160 acres, kan nybyggaren icke erhålla mer än 160, men har rättighet att köpa andra 160 acres efter 50 cents pr acre kontant. Sedan han fått landet, är han skyldig börja att bearbeta det och göra detta inom en månad. De plikter, som sedan åligger honom, äro: {59}

1) Han måste rensa och uppodla åtminstone 15 acres. Däraf skola 2 acres rensas och uppodlas årligen under de första 5 åren.





Teknisk skola i Toronto. Se sid. 49.

2) Han skall bygga ett beboeligt hus, minst 6½ meter långt och 5 meter bredt.

3) Han skall verkligen och utan uppehåll bo på sitt land och odla det under 5 år, sedan han tagit detsamma i besittning. Dock har han rättighet att för affärer eller för arbete, som han åtagit sig hos andra, tidtals vara borta, dock icke mer än 6 månader på ett år.

Om han äger 2 lotter, har han rättighet att utföra det föreskrifna odlingsarbetet på båda lotterna eller endast på en af dem. Om han jämte det fria landet har köpt ytterligare 100 acres, så måste han i regeln inom 5 år rensa och uppodla åtminstone 15 acres däraf. Dock om denna lott ligger nära intill den lott, på hvilken han bor, så kan han befrias från denna skyldighet, förutsatt att han har odlat 30 acres på den lott, där han bor.

{60}

Inom 20 år från den tid, då han bosatt sig på sin lott, kan han icke på något sätt afhända sig detsamma, därest hans hustru icke ger sitt bifall därtill; men om hustrun är vansinnig, eller lefvat skild från honom 2 år, eller om han ej har hört af henne på 7 år, så kan domaren förklara honom berättigad att utan hennes hörande sälja sin egendom.

Det sålunda erhållna landet är icke ansvarigt för skulder, som mannen ådragit sig, innan han fick lagfart på detsamma. Medan landet äges af honom, som tagit det i besittning, hans hustru eller arfvingar, så är det ock under 20 år efter besittningstagandet undantaget från ansvarighet för hans skulder, därest dessa icke bero på in-teckningar, tagna efter lagfarts erhållande. Det kan icke heller under denna tid utmätas för skatter.

Om ägaren dör, vare sig före eller efter erhållande af lagfart, och lämnar änka efter sig, så är hon berättigad att öfvertaga landet, så länge hon förblifver änka.<sup>[3]</sup>

När någon invandrar för att bosätta sig och taga land i Canada, så äger han rätt att tullfritt införa ej blott sina kläder, utan äfven all utrustning, som hör till ett hushåll, äfvensom alla redskap och åkdon och dylikt, som hör till åkerbruket, och som han ägde 6 månader, innan han invandrade till Canada.

Må man icke undra på att sådant lockar många människor. Med rätta säger också en författare: »Att gifva en fattig man penningar är honom icke alltid till hjälp, men gif honom ett hem, där han kan göra sig en god utkomst för sig och sin familj, och han skall inom få år blifva en oberoende man, som kan hjälpa sig själf och andra. Detta är verkligen den bästa välgöreheten.»

## ÅTTONDE KAPITLET.

{61}

Manitoba. — Winnipeg.

Vi komma nu in i provinsen Manitoba och äro därmed inne i, hvad man kallar västra Canada. Med vårt tåg följer en emigrantvagn. Den ser ut som en annan vagn och har soflatser inrättade alldeles såsom de vanliga sofvagnarna. Men sängkläder måste emigranterna hålla sig själfva eller också vara utan och ligga på bara trä. Bland emigranterna fick jag höra funnos sex svenskar. Jag gick in i deras vagn för att göra deras bekantskap och läsa Guds ord för dem, hvilket de voro tacksamma för. De syntes vara något vemodiga, och det är icke att undra på. Att komma ut till obekanta bygder bland obekant folk efter att hafva lämnat hem och anförvanter, det måste göra äfven det hårdaste hjärta vekt. Jag minnes, huru det var, när jag och mina bröder första gången kommo till Uppsala. Sedan vi hade fört våra saker upp i vår bostad, öppnat våra säckar och dragit fram våra sängkläder midt på golfvet, satte vi oss ned på dem och gråto. Men det går öfver. De flesta sår — äfven hjärtasår — läkas med tiden. Och väl är det.

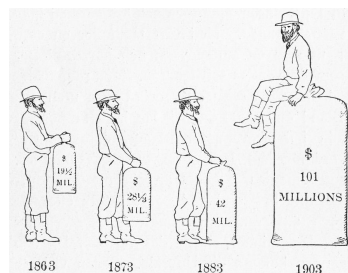
Såsom man kan se af kartan (sid. 27), är Manitoba till formen nästan en kvadrat. Det är slättland, omkring 155 tusen kvadratkilometer stort, en tredjedel af Sveriges område. Jorden är utomordentligt fruktbar. Klimatet är kallt om vintern och hett om sommaren, men är icke ohälsosamt. Våren inträder i början af april eller slutet af mars och öfvergången till sommar sker hastigt. Hösten är i allmänhet mycket behaglig och räcker in i november.

Det hufvudsakligaste sädesslaget i Manitoba är hvete. Men äfven råg, korn, hafre och potatis odlas i stor mängd. År 1898 exporterade Manitoba mer än 7 millioner hektoliter spannmål, vilket motsvarade omkring 36 hektoliter pr inbyggare. Detta måste ju anses oerhördt. Hvetets kvalitet är synnerligen utmärkt. Canadas hvete är mycket hårdt och tungt och räknas såsom det bästa i hela Amerika. Strået är också mycket långt och groft. En lustig bild däraf ser läsaren på sid. 65. Det är Uncle Sam och John Bull, som åka tillsammans genom ett hvetefält i Canada. Uncle Sam har hört sägas, att Canada skall vara ett vackert land, men han kan icke se det för det höga hvetets skull.

{62}

Afkastningen af hvetet är också betydligt större än i Förenta Staterna. I medeltal skördas i Förenta Staterna per hektar 9,10 deciton (= 910 kilogram) hvete, i Canada 13,20, hvilket är nära 50 % mer.

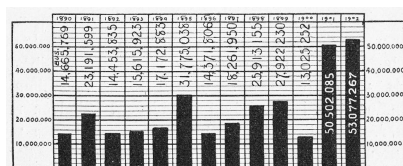
Tillväxten af hveteproduktionen i Canada belyses genom närstående bild, som visar, huru många millioner bushels hvete som skördats åren 1863, 1873, 1883 och 1903.<sup>[4]</sup>



Sammanlunda förhåller det sig med öfriga sädesslag. Kornet i Canada gifver per hektar en medelskörd af 14,70, i Förenta Staterna 13,09, hafren i Canada 14,60 i Förenta Staterna 9,42 deciton. Och det är betydlig skillnad. Af intresse må dock vara att se, att medelskörden i Sverige af hvete är 14,83, af korn 14,37, af hafre 13,60, d. v. s. af hvete och hafre något mer, af korn något mindre än i Canada.

Huru hastigt utvecklingen försiggår i västra Canada, har man förträffligt, om än öfverdrifvet förstås, såsom det alltid måste vara i Amerika, afbildat genom den teckning, som läsaren ser på sid. 67. En indian beklagar invandringen, som på sex månader (!) förvandlat hans bästa jaktmarker till sädesfält med stora magasin och järnvägar. Om invandringen och tillväxten i folkmängd har jag förr talat. Och invandringen växer alltjämt. En dag i maj 1902 kommo, enligt hvad jag såg i en Canadatidning, ej mindre än omkring 2,700 invandrare till Montreal, dragna af 5 extratåg från New York. Regeringen i Canada beräknar att under 1905 få mottaga 140 tusen invandrare för västra Canada. De stegrade öfverfartspriserna från Europa tyckas icke hafva vållat någon minskning mot 1904, då biljetten kostade hälften mot nu.

{63}



Hvad särskildt angår Manitobas utveckling, så göres den åskådlig genom här bifogade bild, som visar dess hveteproduktion i bushels.

Men vi komma nu till Winnipeg.

Winnipeg är en ung stad, ej mer än omkr. 30 år gammal. År 1870 hade platsen endast 240 invånare. År 1881 fick den sitt nuvarande namn, förut kallades den Fort Garry. Sedan Manitoba blifvit provins och Canadian Pacific järnväg blifvit färdig, utvecklade sig staden på ett sätt, som för oss svenskar är svårt att fatta. Dess invånareantal lär vara omkr. 80 tusen, men den har en utsträckning vida större än Stockholm. Sämre stadsdelar finnas där med gator af bara lera och trottoarer af halfruttna bräder. Men en mycket stor del af gatorna äro lagda med asfalt, breda präktiga boulevarder. Läsaren kan på sid. 70 se ett stycke af en gata i Winnipeg. Den heter Main Street. Elektriska spårvagnar löpa i alla riktningar, så att man är i tillfälle att åka bort många slantar om dagen. Och där åkes mycket. Att åka är också

{64}

nödvändigt, om man vill komma någon väg.

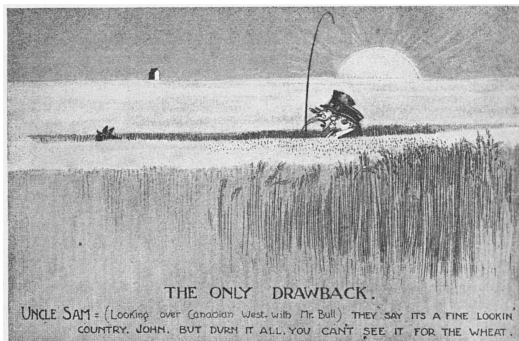
Vid Main Street ligga Hudson Bay kompaniets affärslokaler. Detta kompani är väl det äldsta och kanske största af nu existerande bolag i världen. Det bildades år 1670. Af engelska kronan fick det monopol på pälsverkshandeln öfver ett område ungefär så stort som hela Europa. Och detta monopol varade nära 200 år. Bolaget utvecklade en oerhörd energi och affärsskicklighet. Det använde i sin tjänst 3.000 europeiska agenter samt flere tusen indianer. I slutet på 1700-talet bildades ett konkurrerande bolag i Montreal. Striden emellan de bägge bolagen var skarp och öfvergick stundom till blodiga bataljer. Men till sist (år 1820) förenade de sig till ett bolag under det gamlas namn. Såsom sådant drifver det allt fortfarande oerhörda affärer hufvudsakligen i pälsverk. Men dess landbesittningar såldes år 1869 till engelska kronan för 5½ million kronor.

Winnipeg är i afseende på söndagens helgd en riktig engelsk stad. Där hvila både människor och djur och maskiner. Endast predikanterna äro i selen. Inga spårvagnar gå den dagen. Inga lastvagnar synas på gatorna, endast en eller annan droska — jag såg en, säger en. Bantågen stå ock stilla utom de långa genomgående passageraretågen. Och folket lär lägga mycken vikt på att få hafva sin söndagshvila orubbad.

Öfver Winnipeg går hela emigrantströmmen till västra Canada och ej så litet af strömmen till de nordligaste delarne af Förenta Staterna, särskildt Dakota. Där tagas emigranterna emot i ett af regeringen upprättadt och underhållet »emigranthus», där de finna logis samt få alla goda råd. De som ämna »taga land», få alla upplysningar där, och de som vilja ha arbete, få anvisning på sådant, så vidt möjligt är. För svenska emigranters tjänst är där anställd en svensk, som bott i Canada mer än 20 år. Det är den förr omnämnde Hallonquist, en förträfflig man, till hvilken de kunna med fullt förtroende vända sig. Han är också outtröttlig i sitt arbete. I hans hem bodde jag och min hustru och min dotter under de dagar vi vistades i Winnipeg. Där åtnjöto vi den allra mest älskvärda gästfrihet och tjänstaktighet.

Svenskarnas antal i Winnipeg är ganska stort, och många af dem hafva bildat svenska kyrkliga församlingar. Den äldsta är missionsförsamlingen, som i jan. 1905 firade sitt 20-års jubileum — hon gaf sig ej ro att vänta med jubilerandet, tills hon fyllt 25 år, som annars är den vanliga tiden. Församlingen bildades den 25 januari 1885 och bestod då af tio medlemmar. Hon är icke blott, som sagdt, den äldsta svenska församlingen i Winnipeg utan ock den äldsta skandinaviska församlingen i hela Canada.

{65}



Se sid. 62.

Den konstitution, som antogs vid församlingens organisering, är ännu i hufvudsak gällande inom församlingen och visar, att hon står på skriftens klippfasta grund, när det gäller hennes församlingsprinciper. Dessa principer kunna sammanfattas i följande tre punkter:

1. Vi intaga endast troende.
2. Vi intaga alla troende.
3. Vi utesluta de ogudaktiga.

Under den första tiden af församlingens existens sammankommo vännerna ganska ofta till bönemöten i husen. Dessa leddes skiftesvis af församlingens mera begåfvade medlemmar. Men snart tillsattes en kommitté, som fick i uppdrag att skaffa en lämplig lokal, och det dröjde inte länge, förr än den kunde rapportera till församlingen, att den köpt ett hus för det öfverraskande billiga priset af 50 dollars. Detta var sålunda församlingens första kyrka. En stor skylt med namnet sattes på detta skjul, till stor förlustelse för engelsmännen, som nog tyckte, att det var en märkvärdig kyrka.

{66}

Att hålla predikant hade församlingen ej råd till, utan kallade en pastor Moström från Minnesota att komma dit en gång i månaden och predika. Snart ökades detta till två gånger i månaden. Herr Moström erhöll ett arvode af 15 doll. i månaden. Men däraf var ej mycket

kvar, sedan han betalt sina resor. Han hade nämligen 100 eng. mil att resa. De 15 doll. betalades af en enda person, den ende som nu finnes kvar af de tio, som först bildade församlingen. Hans namn är M. P. Peterson. Han kallades för »rike Peterson», emedan han ägde ett litet »krypin» till hus, och han var den ende svensk, som ägde eget hus på platsen den tiden. Men i själfva verket var M. P. Peterson fattig och förtjände sitt uppehälle som vattenkörare. Det var därför en stor uppoffring af honom att sålunda underhålla predikant. Nu har Herren välsignat honom äfven i det jordiska, men numera finns det åtskilliga andra, som göra lika stor insats i församlingen som han. Och det är ju rättvist. Många af församlingens medlemmar äro nu välbärgade.

Samtidigt började man med söndagsskola och syförening.

Det lilla bönehuset blef snart, så godt som strax, otillräckligt, och församlingen började planlägga för att bygga ny kyrka. En tomt inköptes, och där börjades genast uppförandet af den nya kyrkan, som kostade omkring 725 dollars. Invigningen skedde i slutet af juni 1886. Nu hade församlingen äfven råd att kalla en pastor.

Redan 1890 var kyrkoskulden betald. Församlingen tog från det året ett väldigt uppsving. Det varldt liksom en ny tid för församlingen. Skandinavernas antal började mer och mer att ökas på grund af den tilltagande invandringen. Mycket folk kom på mötena och en väckande ande var rådande. Kyrkan blef för liten, hvarför församlingen efter åtskillig öfverläggning bestämde sig för att låta tillbygga den. Det skedde på sommaren 1891 och tillbygget kostade omkring 400 dollars. Mötena fortgingo sedan i den tillbyggda kyrkan under ett stort tillopp af åhörare. Frid och endräkt rådde i församlingen och verksamheten gick märkbart framåt. På något öfver ett år fördubblades medlemsantalet och församlingen åtnjöt stort förtroende af alla. {67}

Församlingen hade också glädjen att vid denna tid utsända tvänne af sina egna medlemmar såsom Jesu vittnen till hedningarna.



Se sid. 63.

I början af 1893 hade verksamheten utvecklats så, att församlingen fann sig nödsakad att se sig om efter en tomt, hvarpå en större kyrka kunde byggas. Lyckligtvis erbjöd sig då ett tillfälle att köpa den nuvarande kyrkans tomt för ett pris af 1,300 dollars.

Men nu inbröt en mycket bekymmersam tid. Det såg nästan ut, som om församlingen skulle bli alldeles ödelagd genom de vanliga striderna om barndopet. Många skilde sig från henne för att sluta sig till den nybildade baptistförsamlingen.

Dessa strider vållade, att det tilltänkta nya kyrkobygget måste hvila. Först 1897 vågade man gripa sig an därmed. Det skedde ock med sådan kraft och amerikansk fart, att kyrkan kunde invigas den 31 oktober — Lutherdagen — samma år. Kyrkan är af trä med beklädnad af tegel, enkel men treflig samt väl belägen. {68}

Verksamheten utvecklade sig nu i en sund riktning och antog en mera fast och bestämd karaktär. Missionsnitet fick nytt lif och uppoffringarna för verksamhetens befordran gjordes med glädje. När jubelfesten firades, var församlingen alldeles skuldfri.

När jag var i Winnipeg, hade församlingen en pastor vid namn Florell. Nu har han lämnat sin pastorstjänst för att helt ägna sig åt den af honom grundade tidningen Canadaposten, som utgifves i Winnipeg. Tidningen var en liten tingest men hade goda anlag. Den utgafs två gånger i månaden, men nu (1905) är beslutadt att utgifva den såsom veckotidning. Den har säkerligen en mycket god mission att fylla.

De svenska missionsföreningarna i Canada äro icke många, men de bildade ändå år 1904 ett själfständigt svenskt missionsförbund, hvars organ Canadaposten är. Den som därför vill ha reda på missionsverksamheten i Canada, bör skaffa sig den. Den innehåller äfven många



## NIONDE KAPITLET.

{69}

Nya Stockholm. — I Winnipeg. — Utflykt till Dakota och Minnesota.

När jag kom till Winnipeg, pågick där utanför staden en utställning, omfattande hela Canada. Den var till anordningen ytterst primitiv. Där såg man inga planteringar eller blomstergrupper eller trefliga paviljonger eller vackra montrar, nej, allt i den vägen var så tarfligt och rassligt som möjligt. Man hade uppenbarligen ej velat kasta bort pengar på dylikt. Ej heller hade man brytt sig om att vidtaga några anstalter för att från platsen sopa bort allt det skräp, som öfverallt låg omkring på marken. När utställningen är slut, tänkte man väl, så kommer nog en dag en storm, och då blåser allt det där bort. Hvad man ville visa, det var sakerna, och där funnos verkligen vackra saker att skåda. Industriefdelningen var ej synnerligen anmärkningsvärd, ehuru där ju förekommo bra saker, och konstafdelningen — jag önskar, att jag vore »konstkännare», så att jag ägde förmåga att förstå och beundra allt möjligt målarekludd, men nu är jag det icke. Dock funnos där taflor, som äfven jag tyckte mig förstå, porträtt utförda på det gamla maneret, d. v. s. fint utarbetade, så att man icke behöfde stiga långt tillbaka för att slippa se färgklunsarna och penseldragen. Hvad som däremot var utmärkt vid utställningen, det var landbruksafdelningen. Hvilka kor och hästar och svin! Och hvilka jordbruksprodukter af alla slag! Allt från Canada, allt utställt för att visa, hvad Canadas jord duger till.

I Winnipeg stannade jag flere dagar. Jag höll fem föredrag där. De höllos i en isländsk kyrka, som missionsvännerna för ändamålet hyrt. Deras egen kyrka var för liten.

Ett af mina föredrag handlade om Sverige, och det intresserade mina åhörare så lifligt, att man föreslog och beslöt att till svenske konungen afsända ett telegram. Det fick följande lydelse: »Skandinaver, talrikt samlade, bedja att få uttrycka sin orubbliga kärlek till konung och fosterland». På detta telegram ankom tidigt på morgonen följande dag helt oväntadt och öfverraskande konungens svar: »Hjärtligt tack. Oscar». När det vid nästa möte upplästes, mottogs det med handklappningar. {70}



Main Str. i Winnipeg. Se sid. 63.

Ehuru svenskarna där icke alls tänka på att återvända till Sverige, så hafva de dock hjärta för det gamla landet, och det är ju godt. Men det är en känsla, som dör ut. De som varit mycket länge i Amerika, hafva växt in i de amerikanska förhållandena så, att Sverige blifvit dem ganska främmande. Icke kände de heller Sverige mycket, när de lämnade det. De som voro barn, när de med sina föräldrar reste till Amerika, och ännu mer de, som äro födda af svenska föräldrar i Amerika, kunna naturligtvis icke ha någon känsla för Sverige. De äro amerikaner, de tala ogärna svenska, äfven om de lärt det i hemmet. På gatan, i skolan, sinsemellan tala de alltid engelska. De äldres bemödanden att hålla svenska språket uppe bland de unga äro ofta mycket berömvärda. Men amerikaniseringen fortgår med kraften af en naturlag. Och något egentligt ondt ligger väl ej däri. De äro ju amerikaner, och de förblifva det. Amerika är deras hem, och då är det naturligt, att de känna sig hemma där. Gamla Sverige må med vemod se efter dem. Men de komma icke tillbaka. {71}

Bland personer, som jag besökte i Winnipeg, må nämnas stadens borgmästare och provinsen Manitobas guvernör. Af dem blef jag icke litet hedrad. Borgmästaren gaf middag för mig, till hvilken voro inbjudna, utom min hustru och dotter, några på platsen boende svenskar samt ett par amerikanare. Middagen hölls på ett hotell, och såsom något ovanligt efter svenska seder må nämnas, att borgmästaren uppmanade en af gästerna, en pastor, att bedja till Gud, innan vi började spisa. Guvernören uttryckte sin ledsnad öfver, att han med sin familj bodde på sommarnöje ute på landet, tre timmars väg från Winnipeg, han var endast för tillfället i

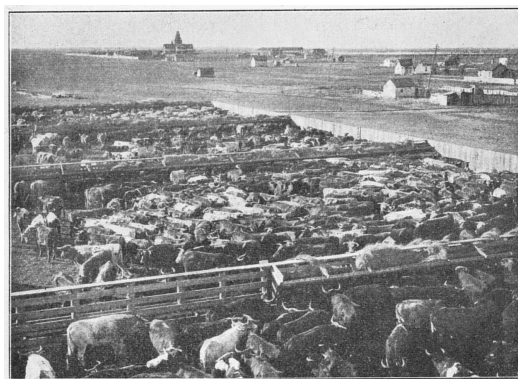
staden. Annars hade han velat se oss hos sig. Han var en synnerligen fin och angenäm man, och hans palats var mycket ståtligt. En guvernörs lön är 10 tusen dollars och boställe. Men han väljes endast på 4 år, och han anses på den tiden få sätta till så mycket af sin egen förmögenhet, att nöjet blir honom ganska dyrt. Tager han emot omval, så ökas kostnaden.

Under min vistelse i Winnipeg gjorde jag en utflykt till Fargo i Dakota och ett par städer i Minnesota. Vid gränsen måste jag ej blott tullbehandlas utan äfven examineras: hvad jag hette, hur gammal jag var, hvar jag var hemma, hur jag kommit till Amerika, med hvilken båt, hvar jag hade landstigit, hvad jag ämnade göra i Staterna, hur länge jag ämnade bli där m. m. Det skrefs upp. Jag varldt alldeles förvånad. Det var alldeles, som när jag år 1900 kom till Arkangel i norra Ryssland. Efter en stund förnyades samma examen af en annan tjänsteman fastän i kortare form. Det är ingen lätt sak att komma in i Förenta Staterna nu för tiden. Immigrationslagarna blifva ständigt strängare. Ofta blifva också immigranter hindrade att komma in. En svensk flicka, som kom öfver Winnipeg, blef sålunda, då jag var där, hejdad vid gränsen och återsänd till Winnipeg, emedan hon ej hade 10 dollars i kassa. I Canada är det lättare att komma in, ehuru man äfven där har ganska bestämda immigrantlagar. {72}

Huru strängt det kan vara, därom läste jag i en amerikansk tidning en gång följande: En kvinna från Canada, som reste till San Francisco, blef på ångbåten bestulen på sina penningar. När hon kom till San Francisco, fick hon såsom medellös ej landstiga där. Hon måste stanna ombord och återvände med samma ångbåt till Canada. Men där träffade henne precis samma öde. Endast med stor svårighet och genom andras bemedling lyckades hon komma ur klämman.

Min väg gick öfver ändlösa slätter, till en del betesmarker, till en del böljande hvetefält. Det är en Guds välsignelse ej blott för Amerika utan äfven för Europa, att dessa fält finnas och bära så oerhörda skördar. Enligt de af vår högt förtjänte statistiker G. Sundbärg utarbetade statistiska tabellerna 1902 har Europa en nästan årlig brist på brödsäd, en brist som år 1901 beräknades till omkring 10½ mill. ton eller 26 kilogram pr inbyggare, år 1891 till 52 kilo o. s. v. Hur skulle det gå med Europa, och ej minst med Sverige, om man icke hade de stora hvetefälten i Amerika att tillgå? Emellertid nalkas med ej små steg den dag, då Förenta Staternas befolkning själf konsumerar sitt hvete, och då blir det Canada, som får förse Europa med dess behof.

Från Winnipeg bar det af lördag morgon den 13 aug. västerut ungefär 10 timmars resa per järnväg och sedan 20 mil på skjuts. Dessa 20 mil åkte vi på 4 timmar, ty det var bara amerikanska mil, af hvilka nära 7 gå på en svensk. Och så kommo vi till nya Stockholm. Här fingo vi härberge hos en f. d. skånsk skollärare, som heter Hofstrand. Han är predikant och såsom sådan mycket verksam. Han är tillika farmare, men hans farm skötes mest af hans söner. Det var riktigt rörande att höra berättas om, hur de första nybyggarna här hade det. Han var en af dem. O, hvilka försakelser och vedermödor! Men nu är allt genomkämpadt, nu ha koloniens invånare det bra. Allenast det må nämnas, att orsaken till att Hofstrand lämnade sin skolläraretjänst i Sverige och flyttade till Amerika, var svårigheter, som han hade att utstå från kyrkoherdens sida, därför att han icke kunde förmås att bränna mitt porträtt, som han hade på väggen. Nu är han glad och belåten, och hans hustru likaså. Hans jord bär rika skördar utan annat arbete, än att han plöjer, harfvar och besår den. Gödsling förekommer ej. Där man behöfver göra sig af med gödsel, där bränner man upp den. {73}



Stock Yards i Winnipeg. Se sid. 75.

Nya Stockholm ligger i Assiniboia, ett af Canadas territorier, hvars omfång är nära 200 tusen kvadratkilometer, alltså icke långt ifrån så stort som halfva Sverige. Dess längd i öster och väster är 450 eng. (70 sv.) mil, dess bredd i norr och söder 205 eng. (= 30 sv.) mil. Se kartan på sid. 27. Den östra delen är utmärkt åkerbruksland, den västra delen lämpar sig mer för boskapsskötsel.

Jordbruksförhållandena i östra Assiniboia likna mycket Manitobas. Hvete och hafre äro de förnämsta sädesslagen. Gräsväxten både på höjderna och i dalarne är yppig. Rotfrukter af {74}

alla slag trivas utmärkt. Jorden behöfver ingen gödning. Af skog finnes mindre tillgång, men kol förekommer i stor mängd. Hvad som där behöfves, är folk — mycket folk, ty den närvarande befolkningen i hela Assiniboia uppgick år 1903 ej till mer än omkr. 70 tusen. Af dessa bodde omkr. 50 tusen i östra delen. Här ligga millioner hektar land och vänta på plogen, som skall förvandla prärien till böljande sädesfält.

Det hvete, som odlas i östra Assiniboia, är af utmärktaste beskaffenhet, hårdt och tungt och betingar ett pris, som ofta med 10—25% öfverstiger priset för mjukare sorter.

Västra Assiniboia ägnar sig, som sagdt, hufvudsakligast till boskapsskötsel. Dock finnes där äfven stora vidder jordbruksland. Det kraftigt närande gräs, som betäcker jorden, synnerligen det underbara buffelgräset, gifver både sommar och vinter en utmärkt föda åt hjordar af oräkneliga kreatur. Fårafveln är utomordentligt storartad och fåren beta ute både vinter och sommar. Man ser ofta hjordar af 2—3 tusen får. Hvarje hjord har sin herde, som fåren känna och följa. Till sin hjälp har herden ett antal väl dresserade hundar, som noga se till, att inga får söndra sig från hjorden.

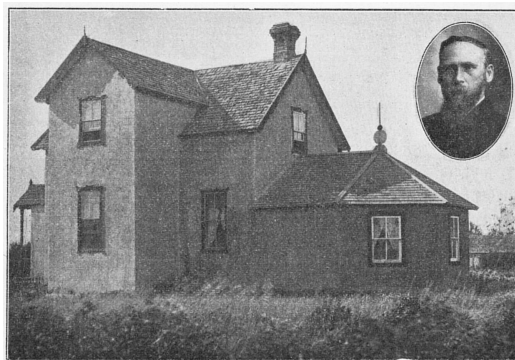
Omväxlande med fåren ser man stora hjordar af nötboskap, som skötas af s. k. cowboys, för hvilka de hafva en oerhörd respekt. En enda cowboy kan ha en hjord af 1,000 kreatur. Nötkreaturen beta också ute på de gränslösa grässlätterna både sommar och vinter.

Cowboys följa sina boskapshjordar alltid till häst. De äro utmärkta ryttare. Deras lif är hårdt och ansträngande. Några bekvämligheter få de icke tänka på. Men de äro väl aflönade. Deras rörliga lif i det fria gör, att de bli härdade, starka och djärfva. Ofta bli de råa och vilda. Dock äro somliga af dem bra folk. Förenta Staternas nuvarande president, Roosevelt, har i yngre år varit cowboy.

Ehuru en del kreatur frysa ihjäl eller annars omkomma under vintern, så växa dock hjordarne med stor hastighet. Kreaturen, hvilkas kött till följd af den goda födan blir synnerligen godt, säljas lätt och ägarne bli rika. På sid. 73 ser läsaren, huru de sålda föras tillsammans till slaktning. Teckningen visar de s. k. Stock Yards i Winnipeg. {75}

Stor rikedom på skog finnes i västra Assiniboia. Likaså på kol. Kolen äro lätt tillgängliga. De ligga i tjocka lager uppe i själfva ytan. Tillgången på vildt är också oerhördt stor.

Med en tio eller hundrafaldigad befolkning måste Assiniboia bli en utomordentligt rik provins. Och befolkning kommer nog. Det ha kapitalister både i England och Förenta Staterna insett och därför skyndat sig att af järnvägsbolaget tillhandla sig stora sträckor land, som de hålla på i afvaktan på prisernas stegring. En förträfflig bild af detta ser läsaren på sid. 79, där John Bull (England) och Uncle Sam (Amerikas Förenta Stater) bära väldiga guldpåsar in i Canada.



C. O. Hofstrands hem. Se sid. 76.

## TIONDE KAPITLET.

{76}

Nya Stockholm. — Nya Finland. — Nya Danmark. — Calgary. — Red Deer. — Alberta.

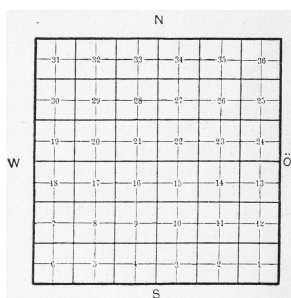
Nya Stockholm består af omkring 12 s. k. townships. Dess invånare äro nästan uteslutande svenskar, i synnerhet jämtlänningar. Och de syntes vara välmående. Kolonien bildades år 1886. En af dess grundläggare var den ofvan nämnde Hofstrand, hvars bild läsaren ser på sid. 75. Kolonien ligger längs den vackra Qu' Apelle floden och har två fiskrika sjöar. Skog finnes ock så mycket, som farmerne behöfva. Regeringen har anlagt en förträfflig landsväg genom kolonien med en bro öfver floden. År 1904, när jag var där, fick Nya Stockholm goda järnvägsförbindelser, hvarför den har att motse ett hastigt uppsving. De, som lagt sig till

med land där i tid, komma nog att bli rika karlar, hvad det lider.

Icke långt från Nya Stockholm ligger kolonien Nya Finland, bebyggd af finnar, som kommit dels direkt från Finland dels från Förenta Staterna. Några mil ytterligare i nordlig riktning från Nya Finland ligger Nya Danmark, en dansk koloni. Många svenskar bo också där. Koloniens farmare idka sitt jordbruk alldeles på danskt vis och ha i synnerhet lagt an på mejerihandtering, hvare de ha lyckats utmärkt. Ytterligare i nordost därom håller på att bilda sig en svensk koloni genom förmedling af en svensk vid namn V. Wallin i Winnipeg, som här har ett stort område till salu.

Jag nämnde om s. k. townships. Det må då här vara skäl att något orda om jordens indelning. I västra Canada är all jord indelad i townships. Bilden af ett sådant ser läsaren å nästa sida. Det är en kvadrat, hvars sidor äro sex engelska mil långa. Det hela är således 36 eng. kvadratmil. Townshipet är deladt i 36 sektioner. Hvarje sektion är en engelsk mil i kvadrat och är i sin ordning delad i kvartsektioner. Hvarje kvartsektion innehåller 160 acres eller vid pass 80 hektar. Alla sektioner med jämna nummer i Manitoba och de nordvästra territorierna äro öppna för nybyggare, som här få taga s. k. homestead, en kvartsektion eller 160 acres för ingenting. Undantag utgöra två, som äro reserverade till skogsland för inbyggarnes ved- och virkesbehof samt andra ändamål. De udda numren äro till salu. Där järnvägar stryka fram, tilldelas de — med undantag af två, som äro s. k. skolland — åt järnvägsbolagen såsom premier för deras järnvägsanläggningar. Annars skulle dessa oerhörda anläggningar i obebyggda trakter icke komma till stånd. Men staten räknar som så: »Med järnvägarna följa befolkning och kultur. Landets förvärfskällor tillvaratagas och utvecklas. Det är ett statsintresse, äfven ekonomiskt, till följd af de ökade inkomster, som tillflyta statsverket i mån af ökad utveckling. Därför är det ingen förlust att skänka bolagen denna mark.» Bolagen å sin sida resonera: »Hvad vi i begynnelsen på våra järnvägsanläggningar förlora, det få vi igen genom att vid växande invandring sälja land.» I samma mån som odlingen framträder, stegra äfven bolagen priset på sitt land. Inkomsten af järnvägen ökas naturligtvis också genom ökad person- och godstrafik.

{77}



I Nya Stockholm talade jag två gånger på söndagen och en gång på måndagen i en augustanakyrka. På måndags e. m. åkte vi till Percival — några och tjugu eng. mil med skjuts. Där talade jag också i en augustanakyrka två gånger. Sedan jag ätit middag hos en f. d. jämtländsk soldat, som här är en mycket välbärgad farmare, så åkte vi ungefär en svensk mil till en järnvägsstation, där vi stego på nattåget för att fara vidare norrut. Det var en besvärlig färd. Vi kunde ej få någon annan sofplats än uppe under taket på vagnen. Där fingo vi på en trappa klifva upp, klädda som vi voro, samt kläda af oss liggande. Och vagnen slängde och stötte, så att min hustru och dotter icke kunde soffa. De försäkrade, att det skulle vara sista gången de betalt 4 dollars för en sådan sängplats. Jag själf sof all right d. v. s. som en stock.

{78}

Efter ungefär 20—21 timmars färd kommo vi fram till Calgary, där jag skulle hålla föredrag om Sverige samma kväll (onsdag den 17 aug.). Föredraget hölls på en stor sal, tillhörig en svensk köpman, för öfrigt vice konsul, vid namn Nolan. Vi bodde på ett hotell. Det var ganska enkelt men i anseende till priset »förstklassigt», d. v. s. 2½ dollars per person, då två personer bodde i samma rum och lågo i samma säng. På hotellet tjänade ej mindre än fem svenska tjänsteflickor. Staden är tämligen ny, men artar sig till att inom kort bli en stor stad. Där ligger bland annat ett stort katolskt nunnekloster i förening med en präktig kyrka. I staden och bygden däromkring bo många, alltför många svenskar, som Sverige behöfde ha hemma. Dock Gud välsigne dem, där de äro.

Calgary ligger i provinsen Alberta. Denna provins är ungefär så stor som halfva Sverige, eller omkr. 230,000 kvadratkilometer.

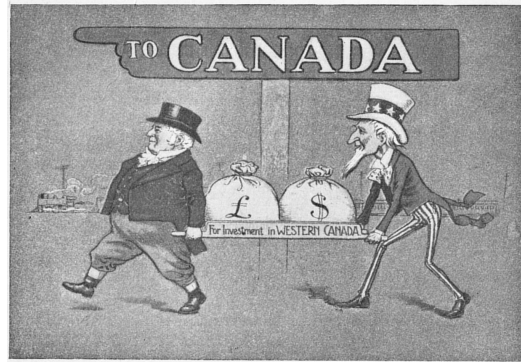
Alberta omfattar två områden, åtskilda genom sina olika topografiska och klimatiska förhållanden. Den södra delen utgöres af öppet, vågformigt land, som saknar skog utom längs floderna samt bland kullarne vid Klippiga bergens fot. Den norra däremot är allt igenom mer eller mindre skogbeväxt. Skogsbältet afbrytes här och där af öppna prärier, af hvilka några hafva anseelig utsträckning.



Jordmänen i Alberta är mycket rik. Klimatet i södra delen är mildt, medeltemperaturen högre än i Manitoba. Detta beror på den västerifrån kommande varma vinden, som kallas Chinook Wind. Landet lämpar sig utmärkt för kreatursskötsel och boskapen kan föda sig ute under bar himmel hela året om på de härliga buffelgräsfälten. Kreatursafveln är också kolossal. Jordbruket är däremot icke så gifvande.

Regnmängden är nämligen icke tillräcklig för att försäkra farmarne om årliga goda skördar. I medeltal slår skörden fel två år af fem. Men det håller man på att hjälpa genom att anlägga ett stort kanaliseringssystem för att åstadkomma konstbevattning. Järnvägsbolaget har därtill anslagit 5 millioner dollars för att därigenom göra en och en half million hektar af sitt land till fruktbart hveteland. Det är kanske det största konstbevattningsföretag, som någonsin utförts i Norra Amerika. Hufvudkanalen blir omkr. 20 svenska mil lång. Redan (1905) är arbetet så långt framskridet, att omkr. 250 tusen hektar land kunna vattnas.

{79}



Se sid. 75.

Ett amerikanskt bolag lägger ut åtta hundra tusen dollars på en sockerfabrik, som skall blifva den näst största på kontinenten, för att taga vara på de sockerbetor, som odlas på en del af detta konstbevattnade land. Landet kommer att säljas till lågt pris. Spekulanter skola utestängas, och verkliga farmare skall man söka få att slå sig ned i de konstbevattnade regionerna.

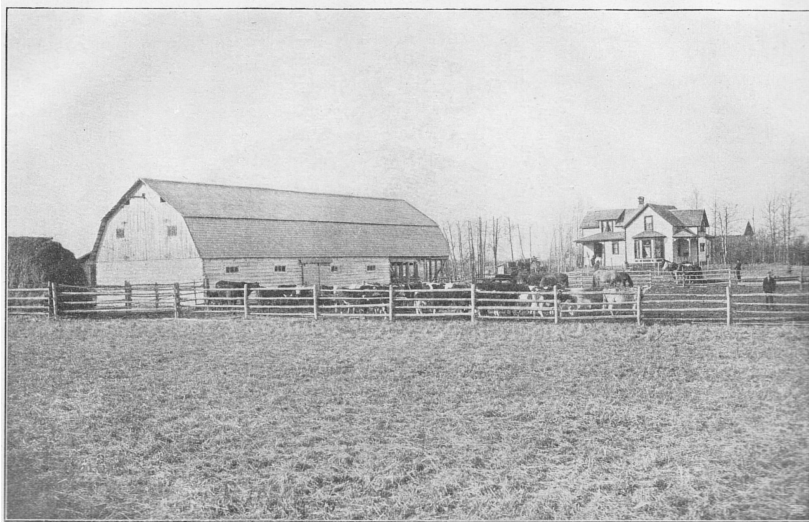
Calgary ligger i medelpunkten af detta distrikt. 1904 hade staden omkr. 6,000 invånare. Husen äro i allmänhet byggda af en fin ljusgrå stensort, som brytes i närheten. Staden är hufvudort för en mycket stor handel med kreatur: hästar, nötboskap och får. Dessutom har den lifliga affärer i trävaror. De rundt omkring liggande gruffälten gifva äfven dess affärsmän goda inkomster. En betydande industriell anläggning i staden äro järnvägsbolagets stora verkstäder. Det är att förutse, att Calgary inom kort skall vara en mycket stor stad. Den är också planlagd på ett sådant sätt, att den kan bli det. Gatorna äro breda och raka; elektriskt ljus och andra moderna bekvämligheter finnas där, hvartill kommer amerikansk arbetsfart och energi, som väl är hufvudsaken. Hvilka områden och utvägar för kapital och arbetskraft finnas icke här!

{80}

I Calgary skildes jag från min hustru och dotter. Jag skulle göra en utflykt åt norr och de skulle fara uppåt Klippiga Bergen till en sanatorioplats, som heter Banff, och som lär vara underskön. Alltså bar det af för mig till Red Deer, ungefär fyra timmars järnvägsresa norr om Calgary. Där predikade jag i en amerikansk presbyterianskyrka. Påföljande dag var jag och besökte en stor indianskola, som låg några engelska mil utom staden. Dess föreståndare är en metodistpräst, och i anstalten uppfostras omkr. 80 indianbarn. Tyvärr lär dock denna uppfostran föga uträtta. När barnen lämnat skolan, så öfvergå de allra flesta till det vilda indianlifvet.

Vid middagstiden samma dag steg jag på tåget efter att hafva ätit middag hos en mycket förmögen farmare vid namn Kronkvist, som förut varit handlande i Hudiksvall i Sverige. Han hade i Hudiksvall gjort stora förluster genom andras konkurser. Dock hade han åtskilligt kvar och med detta drog han åstad till Canada. Här hade han nu väldiga sädesfält med allt, hvad därtill hör. Det hade gått honom väl i händer.

{81}



Svensk farm i Wetaskiwin, Alberta. Se sid. 84.

## ELFTE KAPITLET.

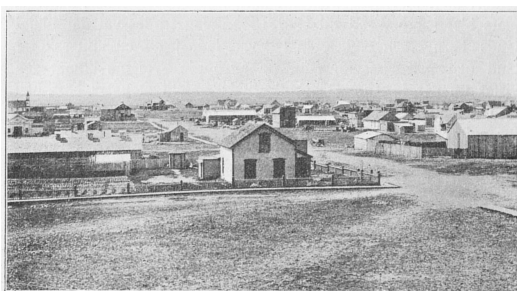
{82}

Wetaskiwin. — Ett svenskt folkmöte. — En svensk farm.

Det bar nu af vidare norrut till en stad vid namn Wetaskiwin. I staden skulle man just då lägga grundstenen till ett skolhus, och stadens myndigheter sände bud ned till stationen för att bedja mig komma dit och hålla något tal. Man hade med beräkning därpå bestämt tiden för grundstensläggningen. Jag måste dock ursäkta mig. Efter järnvägsresan skulle jag ju åka skjuts 6 eng. mil till den svenska missionskyrkan och där predika på kvällen, och det var mer än nog för en dag. Här är en stor svensk koloni. Den har en rätt treflig kyrka och ett nybyggt pastorsboställe, som jag dock hoppas blifvit tillbyggt med en förstugukvist, sedan jag var där.

I Wetaskiwin höll jag två predikningar på söndagen den 21, en ute på landet och en i staden. På landet höllo vi till i en park i närheten af kyrkan. Platsen var förträfflig och vädret var härligt. Före predikan anordnade jag ett folkmöte, där jag uppmanade de närvarande att yttra sig om sin ställning. Många begärde äfven ordet. De talade kort och redigt och på sak. Somliga hade invandrat dit från Sverige, andra från Förenta Staterna. En stor del af dem voro norrländingar. Somliga hade förut varit landtbrukare, andra hade varit arbetare. Nu voro de alla landtbrukare. Och alla med en mun förklarade, att de här hade vunnit en god bärning, sådan som de aldrig, enligt hvad de trodde, hade kunnat vinna i Sverige eller Förenta Staterna. Men att de i början hade haft stora svårigheter att öfvervinna, emedan de voro de första nybyggarna i denna bygd, det förtego de icke. Nu voro dock svårigheterna öfvervunna, nu voro de välbärgade och nöjda. Och de som nu komme efter dem till dessa trakter, de hade det oändligt mycket lättare, än hvad de själfva haft, ty nu funnes vägar, nu funnes grannar, nu funnes skolor o. s. v. Dock tycktes de vara ense därom, att den, som har det någorlunda bra i det gamla landet, bör stanna där han är, och framför allt att lättingar icke böra tänka på Amerika. Af intresse var det äfven att höra, hur den ene med den andre tänkte med kärlek på »det gamla landet» och längtade att en gång få »gå hem och se det». En och annan, som jag enskildt talade med, sade sig icke kunna trifvas utan önskade att, om möjligt, bli i tillfälle att flytta åter till Sverige, ehuru han här i ekonomiskt afseende hade det bra.

{83}



Macleod. Se texten här nedan.

Från Wetaskiwin återvände jag till Calgary där jag predikade den 22. Följande morgon for jag vidare västerut. Och nu bar det af västerut och ut ur Alberta in i British Columbia. Men innan jag lämnar de gränslösa hvetedistrikten och gräsfälten, skall jag här presentera en liten stad i västern. Den är mycket karaktäristisk. Läsaren ser den här ofvan. Men jag bör knappt omtala stadens namn. Ty om någon kommer dit om 10 år, finner han till äfventyrs en

stor stad med kolossala hus, banker, hotell och bostadspalats och då säger han, att jag har ljugit. När en man i Amerika bygger ett skjul, så ser han i andanom ett stort slott, och mången, som det första året bodde i jordkula, bor det tionde året i palats. Staden heter emellertid Macleod och ligger i Alberta.

{84}

Bland svenskar, som jag gjorde bekantskap med i Wetaskiwin, var en vid namn Claes H. Swanson. På sid. 81 kan läsaren se hans farm. Huru han kommit sig för så långt, det skall jag låta honom själf berätta. Han skrifer:

»Jag emigrerade från Huskvarna, Sverige, 1881 till Förenta Staterna, vistades uti Woburn, Mass., i 12 år, arbetade i ett gjuteri men blef nedbruten till min kroppsliga hälsa. På denna plats blef jag omvänd till Gud 1882. Jag trufdes väl där bland Guds barn, men sjuk, som jag var, lade jag fram min sak för Gud och fick visst för mig, att jag borde byta om klimat och som det kom till min kännedom, att nordvästra Canada var öppet för nybyggare, så att man kunde få 160 acres land för blott 10 dollars, så beslöt jag mig att fara dit och se mig omkring. Jag erhöi fri resa ända från Montreal eller nära 3,000 eng. mil. Det var ju riktigt liberalt, men det var ock enda vägen att få någon att fara hit upp, ty här var just som en ödemark på den tiden.»

»Jag anlände till Wetaskiwin i april 1893. Vi voro 22 stycken i sällskap, alla svenskar, de flesta af oss på Jesus troende. Första vintern hjälptes vi åt och körde timmer. Följande sommar byggde vi nuvarande missionskyrka, som står till heder för vårt skandinaviska folk här på platsen. Under vårt första nybyggarelif måste många af oss genomgå ganska stora svårigheter, såsom att bo i jordkular, att vara fattig på både penningar, mat och kläder m. m. Men en god sak var, att här fanns så godt om harar, att man kunde gå ut ett par timmar och skjuta 40—50 stycken. Det gick till på så vis, att man gick till skogen till en plats, där det fanns kullblåsta träd, som lågo kors och tvärs. Man klef upp på ett af dem och hoppade till, så att träden skakade. Då kunde det hoppa ut ett helt dussin harar på en gång, och man behöfde bara stå still och skjuta dem allihop o. s. v. Första vintern sedan vi hade bärgat vår skörd, måste vi skyffla undan snön på marken och breda ut säden där samt tröska den med slaga, såsom de gjorde i Sverige. Men vi tröttnade snart på detta. Jag gjorde en inbetalning på 400 dollars och köpte en 12 hästkrafters tröskmaskin. Som jag aldrig har varit farmare, förr än jag kom hit, så hade jag aldrig sett någon tröskmaskin eller själfbindare eller några andra farmaremaskiner. Det gjorde mig därför ett stort hufvudbry att kunna sköta den. När den kom på järnvägen till Wetaskiwin, trodde jag, att det var en cirkusvagn, men aldrig att det var någon tröskmaskin. Dock — jag lärde mig snart att sköta den. Jag har varit ute i sju höstar och tröskat för mina grannar och tröskat ända till 3,000 bushels om dagen.»

{85}



Se sid. 87.

»Aldrig hade vi sett några indianer, förrän vi kommo hit, men här kommo de till vårt hus. Min hustru var rädd, så att hon ville låsa dörren. Men jag fann snart ut, hvad de ville. Indianen stack sina fingrar i munnen och började tugga, och då trodde jag, att han var hungrig, och det var äfven så. Vi gáfvo honom att äta och sedan gick han, och vi blefvo snart vänner äfven med indianerna. De äro ej svåra att umgås med, blott man visar dem vänlighet.»

»Den första tiden funnos ej vägar, ej broar öfver bäckar och åar, utan vi måste vada öfver dem. Första våren var det några af oss, som hade gått öfver Battel River, innan isen bräckt upp. Så kom det varmt solsken och varmt väder. Snön smälte och isen gick upp och det blef så mycket vatten, så att de, som voro på andra sidan, ej kunde komma öfver på nio dagar, utan vi måste kasta brödkakor m. m. öfver till dem, så att de fingo något att äta o. s. v.»

{86}

»I staden Wetaskiwin var blott en handelsbod, några skjul, ett hotell och stationshuset. Nu finns där åtta hotell, öfver ett dussin handelsbodar af alla slag, tre banker, skolor (en skola, som kostat 30,000 dollars), sju kyrkor, men tyvärr äfven sju krogar. En del ägas af svenskar. Nu finnas äfven vägar och broar. Det var flera, som dränkte både sig och hästar vid försök att vada öfver. Äfven jag själf var i fara ett par gånger, men blef bevarad. Många af vårt skandinaviska folk ha kommit hit med litet eller intet, men sitta nu välbärgade och detta har

skett med ihärdigt arbete.»

»Till sist vill jag säga, hvad jag själf hade, när jag började mitt nybyggarelif. Det var inalles 1,500 dollars, och då hjälpte jag min granne med en del däraf. Jag måste lega för mycket, af hvad jag skulle hafva gjordt på farmen, såsom husbygge och snickring m. m. Penningarna gingo därför snart. Men i dag har jag ett godt hem för mig och familjen och af Herren har det skett. Jag äger 720 acres land, 50 nötkreatur, 15 hästar, 75 svin, alla behöfliga farmmaskiner och redskap till ett värde af mellan 15—20 tusen dollars. Min skuld på det hela är 800 dollars. Detta bevisar, att arbetsamhet och ihållighet med Guds välsignelse kan bringa en framåt.»

## TOLFTE KAPITLET.

{87}

Reflexioner öfver västra Canada.

Medan vi nu åter sitta på tåget, torde det vara lämpligt att ännu tillägga några ord om västra Canada. Utgifvaren af tidskriften *American Agriculturist* skrifver, sedan han gjort en 4 tusen mil lång resa genom landet: »En så snabb utveckling, som vi sågo, är möjlig endast i ett land, som är välsignadt med en fruktbar jord och en lycklig befolkning. Västra Canadas framtid är synnerligen löftesrik. Hastig och gedigen utveckling är viss. När de nyare delarna af Förenta Staterna bebyggdes, hade nybyggarna ett kämpa med många svårigheter. Där funnos inga järnvägar och följaktligen inga afsättningsplatser för deras produkter. För nybyggarna i Canada ställer sig allting annorlunda. Järnvägar ha gått före dem och beredt dem alla fördelar af ett modernt farmarelif». Och en författare i tidskriften *Nebraska Farmer* skrifver: »Vi sågo större hjordar af nötkreatur och får beta i Assiniboia och Alberta, än vi någonstades sett i Förenta Staternas väster. En hjord räknade 5,000 nötkreatur och får utan tal». En mycket rolig teckning ser läsaren på sid. 85. Det är John Bull, som står i en väldig reservoar fylld med hvete, och säger, att Manitobas och Nordvästerns farmare under år 1903 stoppade i sina fickor mer än 100 millioner dollars.

Det är alldeles icke att undra på, att farmare i Amerikas Förenta Stater börja allt mer och mer vända sina blickar till Canada. Dels minskas nämligen jordens växtkraft, då man under tiotal af år endast tager skördar af henne, utan att genom årlig gödsling gifva henne något igen, dels börjar landet i Staterna, för så vidt det är odlingsbart och någorlunda väl beläget i förhållande till kommunikationerna, att blifva ganska dyrt, och då ligger det nära till hands för farmarne — i synnerhet om de ha flere barn — att sälja sitt land i Staterna för att uppe i Canadas provinser få stora sträckor af fruktbart land för nästan ingenting. Har en farmare till exempel inom Förenta Staterna 50 acres, som han kan sälja efter 100 dollars för acre, så har han genast 5,000 dollars. Kan han då för 10 dollars få 100 eller 160 acres i Canada och så för 50 eller 80 dollars ytterligare 100 eller 160 acres, så må man finna det helt naturligt, om han allvarligt funderar på att bryta upp och flytta.

{88}



Hvetesådd. Se sid. 91.

I en Canadatidning läste jag nyligen, att icke mindre än 60 farmare från en enda plats i Minnesota ämnade sommaren 1905 utvandra till Canada.

Därför göres också på vissa håll i Förenta Staterna allt för att bland amerikanarne nedsätta Canada. Blir det ett år rost eller frost, som förstör skörden i Canada, strax får man veta det i alla tidningar. Det utmålas och öfverdrifves i bjärta färger för att varna folk för utvandring, men om det inom Staterna blir rost eller en förödande torka, hvilken är lika farlig som den skarpaste frost, så föranleder det ingen att varna för invandring dit. Man går i Förenta Staterna ungefär så till väga för att förhindra invandring till Canada, som man i Europa går till väga för att förhindra utvandring till Amerika.

{89}

Emellertid börjar man äfven på inflytelserika håll göra rättvisa åt Canada. Sålunda skrifver tidskriften *American Review of Reviews* 1904 bl. a. följande:



»Under det de hundra tusental, som komma till Förenta Staternas kuster, uppsöka de stora städerna, hasta Canadas emigranter från Atlantiska kusten rätt öfver kontinenten till de rika prärierna, som blott afvakta vidröringen af nybyggarens Midashand för att förvandla sig i gyllene sädesfält.»

»Hvarför amerikanarne flytta? Man finner svaret i de lockande tillfällena att förskaffa sig fritt eller billigt land i västra Canada och utsikten att kunna omsätta den gamla farmen i kontant till högt pris. Farmar i Iowa och Illinois äro värda från sjuttiofem till ett hundra tjugufem dollars pr acre. Farmar i västra Canada, hvilka i sitt obrukade tillstånd skola producera större skördar, kunna fås för intet, om man tager dem såsom homestead, eller för fem till femton dollars pr acre, om man skall köpa dem. Till dessa land gå också den amerikanske arrendatorn och drängen. Det fria landet i de trakter af Förenta Staterna, som hafva tillräckligt med regn, är slut.»

»Den amerikanske farmaren, som har en familj med uppväxande pojkar omkring sig, ser intet annat sätt att hålla dem tillsammans än att utvandra till det sista fri-land-området på kontinenten, västra Canada — »den sista västern». Så säljer han ut, flyttar till västern och sönerna slå sig ned omkring honom. De kunna taga fritt land och köpa tillsammans flera tusen acres. De skola så in detta billiga land med hvete efter att först hafva plöjt med ångplogar, hvilka samtidigt göra nio fåror i den förr obrukade jorden. De kunna i allmänhet räkna på tjugubushels pr acre, hvilket är mindre, än medelskörden har varit i Manitoba för öfver tjugu år. Under sådana år, då priset är högt, kan det ligga en förmögenhet i en enda skörd. Duktiga farmare få ibland fyrtio till femtio bushels pr acre.»

»All denna hastiga ekonomiska uppblomstring framkallar frågan: Hvad skall framtiden bära i sitt sköte? För tio år sedan var västra Canadas dittills erhållna största hveteskörd 20 millioner bushels. År 1902 var den 67 millioner bushels, nästa ymniga skörd må bringa totalutbytet till 100 millioner bushels. Det fordras järnvägsvagnar till 117 mils längd för att taga vara på ensamt den säd, som odlas utefter Canadian Pacific. För tio år sedan var hela hvetearealen en million acres<sup>[5]</sup>; i dag är den 3½ millioner och nästa år blir den 4½ millioner. I och med byggandet af järnvägar i den väldiga skala, som nu begynnes, bör den odlade arealen ökas fullt så raskt under det kommande decenniet som under det sist gångna.»

{90}

»Det har uppskattats, att af de 250 millioner acres, som inneslutas i hvad man vanligen menar med västra Canada — Manitoba, Alberta, Assiniboia och Saskatchewan — 170 millioner ligga inom regnbältet och äro passande för hveteodling. Om man antager, att endast 40 millioner acres någonsin komma att besås med hvete, skulle västra Canada en vacker dag hafva en skörd af 800 millioner bushels hvete — omkring 50 millioner bushels mer än den största hveteskörd, som någonsin erhållits i Förenta Staterna.»

Det är för visso ett märkvärdigt tidens tecken, att ansedda amerikanska tidskrifter börja tala så om Canada.

De, som invandra till Förenta Staterna, blifva till allra största delen arbetare i olika industrier. Invandrarne i Canada söka sig däremot i regeln land. Hafva de penningar, t. ex. 4—5 hundra dollars, så kunna de taga land strax. Dock blifva de under de två, tre första åren beroende af arbete hos andra de sex månader af året, som de icke behöfva bo på sitt »homestead». De, som hafva mindre än 4—5 hundra dollars, söka sig arbete, tills de hafva förtjänat så mycket, att de kunna köpa land. Arbete är också lätt att få och betalas bra både i industrier och hos farmare. Men arbeta måste de. Lättja betalar sig icke.

De, som icke strax kunna bestämma sig för, hvar de skola taga eller köpa land, äro vanligen i tillfälle att arrendera sådant. Då hafva de genast hus att bo i, äfvenså kreatur och redskap m. m. Arrendet betala de med en viss procent af skörden, något motsvarande hvad man kallar hälftenbruk i Sverige. Efter något år äro de då redan så hemma i landet och i arbetet, att de med större säkerhet kunna göra ett godt val.

{91}

Huru det går till att så på de väldiga prärierna, därom får läsaren en föreställning af teckningen på sid. 88.

Skörden tröskas ute på marken med väldiga maskiner. De, som äga dessa maskiner, fara från farm till farm och verkställa tröskningen hos farmare, som ej hafva maskiner själfva. En bild däraf ser läsaren här nedan. Detta är för alla parter en stor fördel. Den tröskade säden köres sedan till de stora »elevatorerna», d. v. s. sädesmagasinen — läsaren har på sid. 45 sett en teckning af ett sådant. Där få de sälja allt kontant till de stora spannmålsbolagen. Konkurrensen mellan dessa bolag gör ock, att farmarne få ganska bra betaldt.



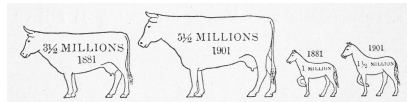
Tröskning. Se texten på denna sida.

Enligt officiella uppgifter lära af Canadas jordbrukare icke mindre än 87 procent vara ägare af sin jord. De öfriga äro arrendatorer.

Hittills har jag endast talat om Canadas spannmålsodling. Här bör jag nu tillägga, att Canada har en utomordentligt storartad fruktodling. Äpplen och päron äro de förnämsta fruktsorterna, men äfven plommon, persikor, vindrufvor o. a. odlas i stor omfattning. Exporten af frukt liksom af spannmål och mejeriprodukter växer också år för år, i synnerhet till England. Hvem vet, om icke den dag snart är inne, då England skall från Canada fylla hela sitt behof af spannmål, kött, smör, ost m. m. samt i dessa afseenden göra sig fullkomligt oberoende af såväl Europas kontinent som af Förenta Staterna. Exporten af ost från Canada till England år 1903 var 150 millioner kg. och af smör mer än 250 millioner kg. med ett sammanlagdt värde af 135 millioner dollars.

{92}

Huru kreatursstocken i Canada växer, det synes af här vidstående bild.



Däremot presenterar bilden på sid. 95 några exemplar af ett utdöende djurslag, som förut varit, så att säga, enväldig herskare öfver de gräsrika prärierna såväl i Canada som i Förenta Staterna. Det är den ståtliga buffeloxen. Knappt något djur har varit utsatt för ett så vildt utrotningskrig från människors sida som buffeln.

Industrien i Canada utvecklar sig ock med stor kraft. Den stödjdes också af industripremier från statens sida. Sålunda utbetalades under budgetåret 1903—04 nära en million dollars i premier för tackjärn och stångjärn, nära 200 tusen för raffineradt bly.

Dessutom utgår en särskild premie om  $\frac{1}{2}$  cent per gallon petroleum, som produceras i Canada. Lagen därom trädde i kraft den 8 juni 1904, och från det datot intill den i december har en summa af 123,088 dollars utbetalts i premier till petroleumproducenter. Detta utvisar en totalproduktion af 18,063,200 gallon petroleum.

En synnerligen storartad industri i Canada är tillverkning af pappersmassa, som befinner sig i stadig och hastig tillväxt. Värdet af den exporterade trämassan, som 1894 uppgick till en half million dollars, hade år 1904, alltså på 10 år, stigit till mer än tre millioner.

## TRETTONDE KAPITLET.

{93}

De Klippiga Bergen. — British Columbia.

Men jag fortsätter min resa.

Det bär nu af upp i de Klippiga bergen, dessa obeskrifliga, vilda, himmelsstormande berg, som komma den resande att riktigt häpna. Vid en station, som heter Laggan, sammanträffade jag åter med min hustru och dotter, som rest före mig för att få vistas uppe i bergen några dagar. Där ligga två platser, Banff och Laggan, som lära vara utomordentligt härliga. Dit reser en ständig ström af turister, och där har man goda hotell att taga in uti. Själf fick jag icke komma dit, utan måste nöja mig med, att de mina hade några härliga dagar där. För mig gällde det icke att se naturen utan att uppsöka och samla svenskar omkring Guds ord. Därför måste jag åka förbi sådana där platser, där jag dock kanske behöft att få hvila ut en eller annan dag.

Det är fast obegripligt, hur det varit möjligt att taga sig fram med en järnväg genom dessa klippor. Men det har gått, och nu reser man där utan svårighet eller fruktan, ehuru det nog

hvad dag som helst kan hända, att ett eller annat klippblock kommer störtande från några tusen fots höjd ned öfver banan. Den som då är i vägen, hans plats i världen blir tom för att strax intagas af en annan. Banan blir reparerad, människoströmmen kommer åter, och när man reser förbi stället, så titta alla ut och den ene säger till den andre: »Det var här, som den förfärliga olyckan inträffade, då ett klippblock störtade ned öfver tåget och krossade flera hundra människor». Sedan sätta de sig ned eller lägga sig att sofva lugnt, såsom om aldrig någon dylik olycka kunde hända, medan de själfva resa den vägen. Sådan är världens gång. {94}

Det är klart, att en bana, som går fram i dylika trakter, måste hafva många skarpa kurvor och starka lutningar, som göra den största försiktighet hos lokomotivförare och banbetjäning nödvändig.

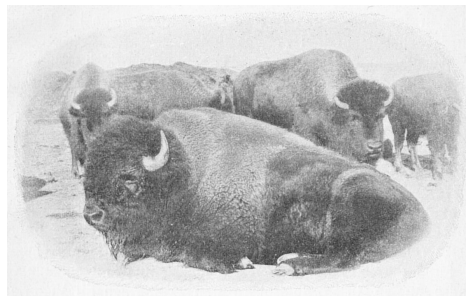
Man berättade för mig, att mellan Laggan och närmaste station i väster voro alldeles särskilda försiktighetsåtgärder vidtagna. För den händelse, att lokomotivföraren i den långa skarpa lutningen skulle förlora herraväldet öfver tåget finnes på fyra ställen sidospår med lutning uppåt. Kommer alltså ett tåg redlost rusande utför, så växlas det af vakten in på ett sådant sidospår, där det snart hejdas af motlutningen.

Vi ha nu lämnat Alberta och äro inne i British Columbia, som är Canadas västligaste provins. Efter en dags resa stanna vi i en stad, som heter Revelstoke, underskönt belägen såsom i en gryta, bildad af himmelshöga, snöbetäckta berg, mellan hvilka Columbiafloden tränger sig fram. Här talade jag två gånger i en amerikansk metodistkyrka. Någon svensk andlig verksamhet finnes icke i staden eller trakten. Svenskarnes antal är ej heller stort. Mina åhörare, antal den första dagen på kvällen utgjorde kanske 50—70 personer. Andra dagen var sammankomsten kl. 3 på e. m. och då voro åhörarne knappt hälften så många. Det var en olämplig tid för en sammankomst. Men det kunde ej bli annorlunda, emedan vi skulle resa kl. 6 på aftonen.

I Revelstoke bodde vi i ett svenskt hotell. Det var ett i förhållande till stadens litenhet ganska stort hotell, kalladt Centralhotellet, som därjämte fördelaktigt utmärkte sig genom sin snygghet. Det ägdes af några bröder Abrahamsson, och vi rönte där mycken välvilja. Någon betalning för vår vistelse i hotellet ville man på inga villkor taga emot.

Ett trefligt litet besök gjorde jag i en annan svensk familj, dit jag blef kallad för att döpa ett litet barn. Modern har varit skolläraryrke i Skåne, ej långt från Lund, och är nu sedan sex år gift här. Barnet var åtta dagar gammalt, och det var med stor glädje jag döpte och välsignade det. »Icke döpt af svenska kyrkan», skulle man skriva i kyrkboken i Sverige. Löjligt så visst — alldeles som om »kyrkan» kunde döpa, eller som om därpå komme någonting an. Men denna »visa» formel för anteckning, var resultatet af fem dagars öfverläggning vid en konferens af svenska kyrkans 12 biskopar för några år sedan, då konungen hade kallat dem tillsammans för att öfverlägga om det s. k. »lekmannadopet», som vid den tiden upprörde »kyrkan» vida mer än all den gudlöshet, som är rådande inom henne. {95}

I Revelstoke lämnade Hallonquist oss och återvände till Winnipeg. Med stor saknad skildes vi från honom. Det var för att vara oss till tjänst, som han följt med ända hit, elfva hundra eng. mil från Winnipeg.



Bufflar. Se sid. 92.

Men jag reser vidare. Efter 16 timmars järnvägsfärd kommo vi framemot middagen till Vancouver, en stad i Canada vid Stilla Hafvet. Här predikade jag på kvällen i en ganska treflig stor sal, som ägdes eller hyrdes af en skandinavisk metodistmission, hvars föreståndare var en norsk metodistpastor vid namn Hauge, en äldre, hjärtans välvillig man. Han bragte på tal frågan om behovet af en svensktalande vice konsul i Vancouver. Efter min predikan föreslog han och antog församlingen en resolution därom, hvilken lämnades till mig med anhållan, att jag måtte verka för saken, när jag komme till Stockholm och träffade konungen.

Vancouver var slutpunkten för min resa. Det hade väl varit meningen, att jag skulle resa öfver till staden Victoria, som lär vara utomordentligt vacker, belägen på ön Vancouver, {96}

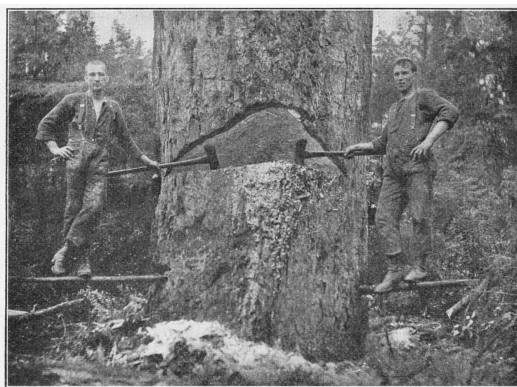
samt station för den engelska Stilla-hafs-flottan. Men det vardt ingenting af. Några timmars väg söder om staden Vancouver ligger en stad vid namn Everett, som icke alls fanns till, när jag var i dessa trakter 1889, men som nu är en ganska stor stad, där många svenskar bo. Missionsförsamlingen där ville nödvändigt, att jag skulle komma dit, och dess pastor Haleen mötte mig i Vancouver för att riktigt ta mig. Ja, hvad var att göra? Jag måste glömma mina 66 år, låta min hustru och dotter fara till Victoria och själf följa med till Everett. Men därmed hade jag lämnat Canada och kommit in i Förenta Staterna.

Nu återstår endast att säga några ord om British Columbia. Det är, såsom jag nämnt, Canadas västligaste provins och ligger vid Stilla Oceanen. Det är mer än dubbelt så stort som hela Sverige men har icke mer än omkring 200 tusen invånare.

British Columbia har ända in på midten af 1800-talet varit ett obekant land. Ön Vancouver upptäcktes visserligen i slutet af 1700-talet, men därvid stannade det ända till 1847, då det förr omnämnda Hudson Bay Compani trängde fram ända till Vancouverön och anställde en agent där. Emellertid var framgången ringa till år 1858, då stora skaror af folk började strömma dit för att söka guld. På fem månader det året anlände ej mindre än 20 tusen guldsökare från Californien till Victoria. Från kusten spridde de sig uppåt landet längs de guldförande floderna. De funno också guld i stor myckenhet. Ännu idkas också guldvaskning. Man beräknar värdet af guld, som togs i British Columbia 1901, till öfver 4 millioner dollars. Men guldet, som där är att taga, är dock intet att räkna i jämförelse med de oerhörda rikedomar i jordbruksland, skog och mineralier af alla slag, som provinsen har att bjuda på. En blick in i dess skogar kan läsaren få af bilden på sid. 97. Canadas träexport under 1903 uppgick till nära 41 millioner dollars och hade på fyra år mer än fördubblats.

En annan källa till oerhörd rikedom äro British Columbias fiskerier. De stora fjordarna och floderna riktigt vimla af lax och andra fisksorter. Tillgången på vildt i skogarna är också

{97}



Skogshygge på Amerikas Västkust. Se sid. 96.

Man frestade mig att bli grufägare i British Columbia. En svensk grufagent — förut baptistpastor — som jag hade sällskap med mellan Revelstoke och Vancouver, ville att jag skulle köpa 5,000 aktier i ett nytt grufbolag. Jag borde passa på nu, ty i nästa månad komme priset att höjas; och så rik som jag var, borde det vara en småsak för mig att köpa 5,000 aktier. Han visade äfven prof på rika malmer. Aktierna skulle icke kosta mer än 60 cents per styck, om jag minnes rätt. Nå ja, det är mycket möjligt, att stora rikedomar där äro att vinna. Men icke blir jag delägare där vare sig för 5 eller 5,000 aktier. Ty ett tu tre händer det, att en grufarbetare där super sig full, och då telegraferas till alla tidningar i Sverige, att jag blifvit brännvinsbrännare och krögare, att jag säkerligen har spritaktier för 100 tusen dollars, som jag samlat genom mina predikningar. Så ritas gubbar i Söndags-nisse och Svenska Dagbladet m. fl. På detta sätt förstöres utan gagn en massa trycksvärta, som kunde

{98}

bättre användas i »den vetenskapliga bibelkritikens» tjänst, samt en massa munväder, som annars kunde lämna kraft nog till att drifva en stor väderkvarn. Och till en så stor förspillning vill jag icke vara orsak. Däremot tänkte jag skarpeligen på att lägga mig till med en farm i Canada. Man får, såsom jag förr omtalat, homesteadland, så kalladt, 160 tunnland för 10 dollars, och dessutom för samma pris flera tusen fot virke till att bygga sig ett hus. Det var lockande. Men så sade jag till mig själf: »Hvad skall det tjäna till? Gör du det, blir du säkerligen så rik, att en oändlig mängd hederliga svenskar både i Amerika och Sverige få ondt i magen vid tanken därpå. Men ett sådant lidande skall du icke vålla dem, allrahelst som de torde hafva tillräckligt ondt i magen ändå.» Alltså lämnade jag kvar i Canada den »million», som jag nog annars hade kunnat förtjäna där.



täflar med det yppersta, som man någonstädes ser. Staden har en befolkning af 30 tusen invånare, men växer alltjämt. Dess gator äro belagda med asfalt till flera engelska mils längd och elektriska spårvägar löpa åt alla håll.

Och nu säger jag Canada farväl för första och sista gången. Det har blifvit kalladt ett framtidsland, och sannare titel kan det ej få. Med växande rikedom skall det snart i industriellt afseende göra sig oberoende af Förenta Staterna. Redan nu växer industrien i Canada på ett sätt, som ingifver Uncle Sam respekt, där han ej blundar för verkligheten.

## INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

{99}

**Kap. 1:** Inledning. — Olika ångbåtslinjer.

**Kap. 2:** Ångaren Hellig Olav. — Resan öfver Atlanten.

**Kap. 3:** Sjukdom om bord. — Ankomst till New York. — Bridgeport Conn. — Providence R. I. — Proctor Vt.

**Kap. 4:** Om emigrationen.

**Kap. 5:** Ankomsten till Canada. — Canadas järnvägar.

**Kap. 6:** Montreal. — Ottawa.

**Kap. 7:** Resan från Ottawa. — Canadas statsförfattning. — Ontario. — Homestead.

**Kap. 8:** Manitoba. — Winnipeg.

**Kap. 9:** I Winnipeg. — Utflykt till Dakota och Minnesota. — Nya Stockholm. — Assiniboia.

**Kap. 10:** Nya Stockholm. — Nya Finland. — Nya Danmark. — Calgary. — Red Deer. — Alberta.

**Kap. 11:** Wetaskiwin. — Ett svenskt folkmöte. — En svensk farm.

**Kap. 12:** Reflexioner öfver västra Canada.

**Kap. 13:** De Klippiga Bergen. — British Columbia.

## FOTNOTER.

[1] Sedan emigrationens början på 1820-talet ha från Sverige till Amerika utvandrat något mer än 900 tusen. Läggas därtill alla, som äro födda af svenskar i Amerika, och dragas därifrån alla, som dött, så torde kunna antagas, att för närvarande 1½ million svenskar bo i Amerika.

[2] Dock annonserar Canadian Pacific järnväg på senaste tiden, att den har två sådana. De lära vara synnerligen eleganta och bekväma. Priset är högre än i vanliga vagnar och de sättas icke in i tågen utan på särskild beställning af ett visst antal resande. I Förenta Staterna förekomma på de bättre linjerna sådana s. k. compartment cars i somliga tåg utan prisförhöjning.

[3] Dessa uppgifter äro hämtade ur en skrift kallad: Free Homestead in New Ontario. Att döma af den officiella Year Book of Canada 1903, synas förhållandena gestalta sig något olika i olika distrikt af provinsen.

[4] En bushel är något mer än 36 liter.

[5] Jag påminner här ånyo, att en acre är ungefär ett svenskt tunnland eller en half hektar, en bushel ungefär 36,4 liter.

\*\*\* END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK GENOM CANADA: RESESKILDRINGAR  
FRÅN 1904 \*\*\*

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can

copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE  
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE  
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at [www.gutenberg.org/license](http://www.gutenberg.org/license).

**Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works**

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most

other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at [www.gutenberg.org](http://www.gutenberg.org). If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase "Project Gutenberg" associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than "Plain Vanilla ASCII" or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website ([www.gutenberg.org](http://www.gutenberg.org)), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original "Plain Vanilla ASCII" or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, "Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation."
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

## **Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™**

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™’s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at [www.gutenberg.org](http://www.gutenberg.org).

## **Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation**

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation’s EIN or federal tax



identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at [www.gutenberg.org/contact](http://www.gutenberg.org/contact)

#### **Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation**

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit [www.gutenberg.org/donate](http://www.gutenberg.org/donate).

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: [www.gutenberg.org/donate](http://www.gutenberg.org/donate)

#### **Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works**

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: [www.gutenberg.org](http://www.gutenberg.org).

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.